

**Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
"Дніпровська політехніка"**

Електротехнічний

(факультет)

Кафедра перекладу

(повна назва)

**ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
дипломного проекту (роботи)**

Бакалавр

(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

галузь знань Гуманітарні науки

(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 6.020303 Філологія

(код і назва спеціальності)

спеціалізація Германські мови та літератури(переклад включно)

(назва спеціальності)

Кваліфікація Фахівець у галузі філології, лінгвістики та
перекладів

(назва кваліфікації)

на тему: Лексичні трансформації в перекладі «Пігмаліону» Б. Шоу

Виконавець:

Студент 4 курсу, групи ФЛ-14-1

_____
(підпис)

Андрухова В.О.

(прізвище та ініціали)

Керівники проекту	Прізвище, ініціали	Оцінка	Підпис
	проф. Введенська Т.Ю		
Рецензент	доц. Орел М.В.		
Нормоконтроль	доц. Орел М.В.		

**Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
"Дніпровська політехніка "**

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувач кафедри

Перекладу

(повна назва)

Введенська Т.Ю.

(підпис)

(прізвище, ініціали)

« ____ » червня 2018 року

**ЗАВДАННЯ
на дипломний проект (роботу)**

бакалавра

(назва рівня вищої освіти)

студента **ФЛ-14-1**
(група)

Андрухової В.О.
(прізвище та ініціали)

**Тема дипломного проекту: Лексичні трансформації в перекладі "Пігмаліону"
Б. Шоу**

затверджена наказом ректора НТУ"ДП" від 07.05.18. № 568-л

Розділ	Зміст	Термін виконання
Теоретичний	<i>На основі матеріалів виробничих практик, інших наукових джерел розробити гіпотезу дослідження, визначити його мету та завдання, проаналізувати існуючі підходи до вивчення проблеми, яка досліджується</i>	25.12.2017
Практичний	<i>Розробити та обґрунтувати методи практичного аналізу обраних прикладів, зробити змістовні висновки щодо труднощів перекладу лінгвістичних явищ</i>	01.06.2018

Завдання видав

(підпис)

Введенська Т.Ю.

(прізвище, ініціали)

Завдання прийняв до виконання

(підпис)

Андрухова В.О.

(прізвище, ініціали)

Дата видачі завдання: 04.09.2017

Термін подання дипломного проекту до ЕК: 11.06.2018

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. Лексичні трансформації при перекладі	6
1.1 Поняття лексичної трансформації	6
1.2 Класифікація лексичних трансформацій	11
1.3 Лексичні трансформації у перекладі художнього тексту	21
Висновки до 1 розділу	27
РОЗДІЛ 2. Лексичні трансформації при перекладі п'єси Б. Шоу	
“Пігмаліон” на українську мову О. Мокровольським та М. Павловим	28
2.1 Особливості авторського стилю Б. Шоу	28
2.2 Аналіз твору Б. Шоу.....	39
2.3 Використання лексичних трансформацій при перекладі п'єси	
Б. Шоу «Пігмаліон» на українську мову	42
Висновки до 2 розділу	57
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59

ВСТУП

Тема даної дипломної роботи присвячена дослідженню лексичних трансформацій, що використовуються для досягнення адекватності та еквівалентності тексту при перекладі з однієї мови на іншу. Дана проблема досить важлива і актуальна, тому потребує спеціального розгляду.

До питання перекладацьких трансформацій зверталось багато відомих перекладознавців, зокрема, В.Н. Комісаров, Р.К. Міньяр-Білоручев, Л.С. Бархударов, Я.И. Рецкер, А.Д. Швейцер та інші. Однак серед вчених відсутня єдина думка відносно самого поняття «перекладацька трансформація». Так, наприклад, Р.К. Міньяр-Белоручев дав наступне визначення: «Трансформація – основа більшості прийомів перекладу. Полягає в зміні формальних або семантичних компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, яка призначається для передачі» [18, 201]. Я.І. Рецкер визначає трансформації як «прийоми логічного мислення, за допомогою яких ми розкриваємо значення слова вихідної мови в контексті та знаходимо йому відповідність в мові перекладу, яка не співпадає зі словниковою» [25, 17].

Об'єктом дослідження в даній дипломній роботі виступають лексичні трансформації в перекладі художнього тексту.

Предметом дослідження є особливості використання лексичних трансформацій при перекладі англomовних художніх текстів.

Мета дипломної роботи: дослідити функціонування трансформацій при перекладі та проаналізувати специфічні засоби їх вираження.

Поставлена мета визначила необхідність виконання таких **завдань**:

- вивчити та порівняти визначення вчених поняття ‘трансформація’;
- виокремити основні види трансформацій;
- визначити місце лексичних трансформацій у процесі перекладу тексту;
- проаналізувати випадки використання лексичних трансформацій у художньому перекладі.

Методи дослідження: в даній роботі ми використали лінгвістичні методи дослідження аналізу та синтезу, емпірико контекстуальний метод та метод контекстуальної заміни.

Практичне значення: роботи відображає значущість лексичних трансформацій, які застосовуються в перекладі художніх текстів. В ній висвітлені основні прийоми лексичних трансформацій, які застосовуються в перекладі згідно з п'єсою Б. Шоу "Пігмаліон".

Наукова новизна визначається проблемами та завданнями, які пов'язані з перекладом лексичних трансформацій а також способами їх вираження.

РОЗДІЛ 1.

ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

1.1 Поняття лексичної трансформації

Перекладацькі лексичні трансформації – це різного роду зміни лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу з метою адекватної передачі їх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із врахуванням норм мови перекладу. Лексичні трансформації застосовуються тоді, коли словникові відповідники того чи іншого слова мови оригіналу не можуть бути використані у перекладі з причин невідповідності з точки зору значення і контексту [11, 45].

Лексичні перекладацькі трансформації необхідні, тому що обсяг значень лексичних одиниць мови-джерела і мови-перекладу рідко співпадає у всьому об'ємі значень. Так, російське слово “время” співпадає з українським у значеннях виміру великих часових відрізків: «час Пушкіна», «літній / вільний час», тощо, але не співпадає з позначенням відрізка часу у 60 хвилин. У цьому випадку треба вжити слово «година». Англійське слово «flat» співпадає з українським значенням «квартира», але зовсім не має відповідника для такого свого значення, як «нависаюча над чимось частина будь якого предмету». Вміння замінити слово синонімічним елементом важливе як у мові, на яку перекладається, так і в рідній мові.

За визначенням А.В. Федорова існують три характерні причини лексичних трансформацій [28]:

1) В мові перекладу немає словарного відповідника тому чи іншому слову оригіналу – взагалі чи в данному його значенні. Наприклад: у деяких африканських мовах відсутні слова, які позначають назви пір року. Замість цього вживають вислів: «Час, коли тепло» і «час, коли холодно». Тому перекласти слово «весна» на ці мови – просто неможливо. Англійське дієслово “fetch” потребує аж два українських дієслова для перекладу „піти і принести”.

2) Співпадання є неповним, лише частково покриваючи значення слова мови-джерела. Так, при перекладі українського слова “палець” на англійську мову треба бути впевненим, про яку частину тіла йдеться, тому що „палець руки” буде перекладатися – “finger”, а “палець ноги” – “toe”. Знайоме сьогодні багатьом англійське слово “weekend” також не має повного відповідника в українській мові, бо воно в оригінальному значенні має на увазі “вечір п’ятниці, суботу і неділю разом”, а в нас є тільки поняття „вихідні”, до яких п’ятниця не входить. Вирази “перейти міст” і “переїхати міст” в англійській мові будуть перекладатися як “cross the bridge”, а отже не дають уяви про засіб пересування через міст.

3) Різним значенням багатозначного слова оригіналу відповідають різні слова у мові перекладу, в тій чи іншій мірі передаючи ці значення. Наприклад: маючи на меті перекласти слово “вал (фортеці)”, перекладач зіткнеться з варіантами перекладу: *bank, rampart, shaft, breaker*, і тільки вивчивши різницю у значеннях цих слів, він відбере слово “*rampart*”.

Оскільки англійська та українська мови є типологічно різними (перша – аналітична, друга – синтетична), це обумовлює своєрідність синтаксичної побудови речень та їх лексичного наповнення в обох мовах, що нерідко потребує застосування однієї чи декількох трансформацій задля забезпечення адекватності перекладу.

Перекладацькі трансформації – це міжмовні перетворення, викликані розбіжностями у формальних (синтаксичних) і семантичних системах двох мов, до яких вдається перекладач з тим, щоб якнайповніше передати зміст тексту оригіналу і, тим самим, забезпечити його адекватний переклад.

Такі міжмовні перетворення можна умовно поділити на 4 типи:

1) додавання; 2) вилучення; 3) транспозиція; 4) заміна.

1) Причини, що викликають **додавання** слів чи словосполучень при перекладі можуть бути різними. Це:

Необхідність додавання слова чи словосполучення з тим, щоб не порушити норм цільової мови:

I began the book – Я почав читати книжку (якщо йдеться про читача), або: Я почав писати книжку (якщо йдеться про автора).

I saw a face watching me out of one of the upper windows. – Я помітив обличчя людини, котра спостерігала за мною з одного з верхніх вікон.

The explosion killed 125 passengers and 5 crew. – Внаслідок вибуху загинуло 125 пасажирів і 5 членів команди літака.

The policeman waved me on. – Поліціант показав, що я можу проїжджати, або: Рухом руки поліціант показав, що я можу проїжджати.

A peace treaty between the warring sides will help relax tensions in the Middle East. – Підписання мирного договору між сторонами, що перебувають у стані війни сприятиме послабленню напруги на Близькому Сході.

2) Необхідність прагматично адаптувати повідомлення для забезпечення зрозумілості перекладу:

The company is located in Milwaukee, Wisconsin. – Компанія розташована у місті Мілвокі, що у штаті Вісконсін.

Невдовзі в Одесі відбудуться конкурсні змагання серед команд КВН. – The KVN humor contest will shortly be held in Odesa.

Нова «Таврія» значно краща від «Запорожця». – A new "Tavria" car is better than a "Zaporozhets" car.

"АвтоЗАЗ" переходить на випуск нових автомобілів. — The AvtoZAZ car factory switches to a new car make production.

Ще одним прикладом додавань при перекладі може бути введення пояснення. Наприклад:

Для України обраний образ Олександра Довженко, який увібрав у себе творчий досвід і трагедію національної інтелігенції. – The image chosen for Ukraine was Oleksandr Dovzhenko, a movie director, who absorbed the creative experience and tragedy of the Ukrainian intelligentsia.

2) Трансформація вилучення полягає у зменшенні кількості структурних елементів у цільовому тексті порівняно з текстом-джерелом. Вилучення елементів, як правило, викликано структурно-стилістичними особливостями мови трансляту.

No one could wait for the holidays to start. – Ніхто вже не міг дочекатися канікул.

Harry couldn't think of anything to say to comfort him. – Гаррі нічого не міг придумати, щоб заспокоїти його.

Вилученню підлягають також семантично зайві («семантически избыточные») слова:

He leaned forward to take the paper. – Він нахилився, аби підняти папір. (Зрозуміло, що він нахилився вперед, тому слово *forward* можна вилучити при перекладі.)

Summer rains in Florida may be violent, while they last. – Влітку у Флориді часто бувають сильні зливи.

Нерідко трансформації вилучення підлягає одне з дієслів, що входить до складу так званого подвійного присудка (*double predicate*). Наприклад:

The lock clicked and the door swung open. – Замок клацнув і двері відчинилися.

He tore the letter open. – Він дістав листа.

Доволі часто вилучається також один з «парних синонімів» (паралельно вжитих слів, які однакові чи близькі за значенням і з'єднані сполучником (як правило *and*):

The treaty was pronounced null and void. – Договір був визнаний недійсним.

The room was nice and attractive. – У кімнаті було затишно.

3) Транспозиція (перестановка) – це заміна порядку слів і словосполучень у тексті перекладу порівняно з текстом оригіналу, яка

пов'язана з особливостями актуального членування речення в обох мовах. Типовим випадком такої трансформації є речення:

A delegation of Kyiv State University students arrived in Prague yesterday. – Учора в Прагу прибула група студентів Київського державного університету.

4) Заміна - трансформація структурних елементів цільового тексту на морфологічному, лексичному чи синтаксичному рівнях мови. Простіше кажучи, певні елементи тексту-джерела замінюються іншими елементами тексту-перекладу. В українсько-англійському перекладі найпоширенішими типами замін є:

а) заміна форм числа іменників:

The nations continued to reform their domestic agricultural policies. – Ці країни продовжували реформування своєї внутрішньої сільськогосподарської політики.

б) заміна часових форм:

I am not paying for this. – Я не платитиму за цю річ.

в) заміна частин мови:

Інфінітивно діслівне словосполучення стає в перекладі віддієслівним іменником:

In order for these plans to become a reality, there must be stability in the country. – Для здійснення цих задумів у країні необхідна стабільність.

Such ramified network ensures that transactions between Ukrainian enterprises and their foreign partners are carried out easily. – Така розгалужена система забезпечує оперативність розрахунків українських підприємств та їхніх зарубіжних партнерів.

г) прикметник / дієприкметник / дієприслівник стає віддієслівним іменником:

Continued laser weapon tests run counter to the strategic arms limitation agreements. – Продовження випробувань лазерної зброї порушує домовленості по обмеженню стратегічного озброєння.

д) заміна дієслова стану дієсловом дії:

He was late. – Він прийшов пізно. She was hesitant. – Вона сумнівалася.

You are being offensive. – Ви поводитесь образливо.

Don't be absurd. – Не верзи дурниць.

Parenting is a formative influence for a child. – Виховання чинить вплив на формування характеру дитини.

е) заміна англійського іменника на –er , що позначає діяча, на дієслово-присудок з обставиною:

I am a sound sleeper. – Я міцно сплю. He is a good swimmer. – Він гарно плаває.

1.2 Класифікація лексичних трансформацій

Незважаючи на відносно молодий вік теорії перекладу або перекладознавства як науки, в даний час існує безліч робіт, присвячених лексичним трансформаціям. І це не дивно, оскільки даний аспект є одним з центральних, і знання його теоретичних основ надзвичайно важливо в роботі будь-якого перекладача [23, 167].

В семантичному відношенні сутність трансформацій полягає в заміні лексичної одиниці що перекладається, словом або словосполученням яке реалізує сему цієї одиниці початкової мови. Я.І. Рецкер виділяє 7 основних різновидів лексичних трансформацій. [25,12].

1. диференціацію значень;
2. конкретизацію значень;
3. генералізацію значень;
4. смисловий розвиток;
5. антонімічний переклад;
6. цілісна перебудова;
7. компенсація втрат у процесі перекладу.

1. Диференціація значень являє собою таку перекладацьку трансформацію, внаслідок якої перекладним відповідником стає слово або словосполучення, що не є словниковим відповідником і що підібрано із врахуванням контекстуального значення слова, яке перекладається, його контексту вживання та мовленнєвих норм і традицій мови перекладу:

Materials are anything from which products can be made. – Матеріали – це все те, з чого можна виробити вироби.

2. Конкретизація значення – це лексична трансформація, внаслідок якої слово (термін) ширшої семантики в оригіналі замінюється словом (терміном) вузької семантики, наприклад:

But at the foundation level, things are less straightforward, because different scholars hold different conceptions of the nature of the object. – Проте на засадничому рівні проблеми менш зрозумілі, тому що різні вчені мають різні уявлення про природу цього об'єкту.

Нерідко конкретизація застосовується при перекладі англійського дієслова *to be*, що вживається в англійському мовленні значно частіше, ніж відповідне українське дієслово “бути”:

The focus is on the description of the selection process itself. – Тут увага зосереджується на опису самого процесу відбору.

There are many points in the debates at which misunderstanding may be avoided. – Можна знайти багато положень, що висловлюються під час дискусії, які дозволяють встановити порозуміння.

Kitty was here for holidays. – Кіті приїжджала сюди на канікули.

How much is it? – Скільки це коштує?

He was at the army. – Він служив у війську.

He was ill at ease. – Він почувався ніяково.

3. В процесі перекладу лексичних елементів перекладні відповідники можуть утворюватися за рахунок не тільки звуження значення англійських слів, а й розширення значення. Лексичною перекладацькою трансформацією, що при

цьому використовується і що протилежна за напрямком трансформації конкретизації, є **генералізація**, внаслідок якої слово із вузьким значенням, що перекладається, замінюється у перекладі на слово із ширшим значенням, нереідко, гіпонімом, наприклад:

The first factories were driven by water. – Перші фабрики працювали на воді.

American society was an ideal vehicle for industrialization. – Американське суспільство було ідеальним середовищем для проведення індустріалізації.

Трансформація генералізації звичайно використовується при перекладі загальнонародного та загально наукового (загальнотехнічного) шарів лексичного складу наукових і технічних текстів. Оскільки її застосування може призводити до певної втрати (точності) інформації, використовувати її слід обачно, тільки у тих випадках, коли вживання у перекладі словникового відповідника слова, що перекладається, може призвести до порушення граматичних або стилістичних норм мови перекладу.

4. Смысловий розвиток є таким прийомом контекстуальної заміни, коли в перекладі використовується слово, значення якого є логічним розвитком значення слова, що перекладається. Іноді відхилення в перекладі від “букви” оригіналу необхідно для досягнення адекватності перекладу, оскільки в мовах оригіналу та перекладу можуть діяти різні мовленнєві норми та існувати різні традиції мовлення. Наприклад:

Additional evidence comes from comparative studies of living animals and plants. – Додаткові докази можна отримати через порівняльні дослідження існуючих тварин та рослин.

Only when quantum theory became available in the 1920s was it possible to understand more complicated problems. – Лише коли в 1920-х роках було опрацьовано квантову теорію, стало можливим розуміння складніших проблем.

5. Існує також крайнім випадком такого способу перекладу, як семантичний розвиток, при перекладі слів і словосполучень є так званий

антонімічний переклад, коли форма слова або словосполучення замінюється на протилежну (позитивна на негативну і навпаки), а зміст одиниці, що перекладається, залишається в основному подібним.

По суті, термін "антонімічний переклад", який зустрічається в перекладознавчій літературі, є неточним, оскільки слово, що перекладається, не замінюється на антонім у мові перекладу, а змінює лише форму на протилежну, тоді як його зміст, значення залишається без особливих змін. Тому для позначення означеного способу перекладу В. Карабан використовує термін "формальна негативація", в якому підкреслюється саме зміна форми слова або словосполучення і не йдеться про антонімічність як таку, що пов'язана із зміною змісту на протилежний. [8]

Означена трансформація представлена трьома видами:

1) негативація (слово або словосполучення без формально вираженої суфіксом або часткою заперечувальної семи замінюється в перекладі на слово з префіксом не- або словосполученням з часткою не, наприклад, to continue – не зупинятися, small – невеликий, to ignore – не помічати);

2) позитивація (слово або словосполучення з формально вираженою заперечувальною семою замінюється в перекладі на слово або словосполучення, яке не містить формально вираженого негативного компонента, наприклад, unabbreviated – повний, unabolished – такий, що залишається чинним, unallowed заборонений, to disable - блокувати, закривати),

3) анулювання двох наявних у реченні негативних семантичних компонентів (наприклад, to not defuse – залишати із запальником (бомбу), not impossible – можливий, not disaggregative – цільний, to disappear nowhere – завжди залишатися).

В певних контекстах деякі англійські слова, що не мають у своєму складі заперечувальних морфем, але містять, як правило, заперечувальний семантичний компонент, можуть перекладатися подібними за значеннями словами з префіксом "не-" або сполученнями частки "не" з антонімічним

відповідником слова, що перекладається, наприклад, to fail – не вдатися, to hate – не любити, to be ignorant бути невідомим (чогось), avoidable – неминучий. Тому формальна негативація є одним із прийомів реалізації контекстуальної заміни, тобто такої лексичної заміни, що можлива лише в певному контексті.

Одними з таких слів, при перекладі яких найчастіше застосовується даний прийом, є дієслово to fail та похідний від нього іменник failure.

Moreover, a gas chromatograph failed to detect the presence of organic molecules. – Більше того, газовий хроматограф не зміг виявити присутність органічних молекул.

6. Прийом цілісної перебудови являє собою різновид семантичного розвитку, але у випадку цілісної перебудови до уваги беруться не елементи, а ціла форма (речення або навіть текст). Особливо багато подібних прикладів серед висловів усного мовлення:

How do you do. – Добрий день. Welcome! Ласкаво просимо!

Don't mention it. – Не має за що дякувати.

Well done! – Молодець!

That'll do. – Достатньо.

Help yourself, please. – Пригощайтесь, будь ласка.

7. Прийом семантичної компенсації. Компенсацією називається такий спосіб перекладу, при якому елементи змісту оригіналу, що були втрачені при перекладі, передаються в тексті якимось іншим чином для компенсації семантичної втрати [15]. Інакше кажучи, це заміна непереданого елемента оригіналу аналогічним або яким-небудь іншим елементом, що компенсує втрату інформації і здатний справити подібну дію на читача. Отже, причиною компенсації є особливості контексту, точніше незвичайне вживання слова або словосполучення у певному контексті

Крім видів трансформації за класифікацією Я.І. Рецкера існують декілька інших типів **лексичних змін** під час перекладу, на які звертає увагу

український дослідник В. Карабан. [8] Серед них треба визначити 1) транскодування, 2) калькування, 3) описовий переклад, а також 4) додавання слова, 5) вилучення слова, 6) заміна слова однієї частини мови на слово іншої частини мови та 7) перестановка слова.

1) Транскодування – це такий спосіб перекладу, коли звукова та / або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу, наприклад, management – менеджмент, emitter – емітер, periscope – перископ, perforator – перфоратор, piperitone – піперитон.

Розрізняють чотири види транскодування:

а) *транскрибування* (коли літерами мови перекладу передається звукова форма слова вихідної мови, наприклад, peak – пік, resistor – резистор);

б) *транслітерування* (слово вихідної мови передається по літерах, наприклад, marketing - маркетинг, ping-pong – пінг-понг, ort – орт);

в) *змішане транскодування* (переважне застосування транскрибування із елементами транслітерування, наприклад, overlock – оверлок, altimeter – альтиметр);

г) *адаптивне транскодування* (коли форма слова в вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу, наприклад, middle – мідель, nipple – ніпель, occlusion – оклюзія, platform – платформа, pallet – палета).

При транскодуванні, як можна бачити, літерами мови може передаватися вся форма, або більша її частина (в такому випадку говорять про адаптивне транскодування). Іноді застосовується змішане Транскодування, коли більша частина транскодованого слова відбиває його звучання в вихідній мові, але разом з тим передаються й деякі елементи його графічної форми. Зокрема, це досить часто застосовується у випадку передачі власних імен, наприклад, Mansell – Манселл (а не “Менселл”, як вимовляється це власне ім’я англійською мовою).

2) Калькування (дослівний або буквальний переклад) – це прийом перекладу нових слів (термінів), коли відповідником простого чи (частіше) складного слова (терміна) вихідної мови в цільовій мові вибирається, як правило, перший за порядком відповідник у словнику, наприклад: ore yard – рудний двір, movable table – рухомий стіл, self-cooling – самоохолодження, line service – лінійна служба, toxic shock syndrome – токсичний шоківий синдром, Big Bang – Великий вибух, floating zero – плаваючий нуль. В цих прикладах українські відповідники англійських термінів утворені шляхом вибору першого словникового відповідника кожного з компонентів.

Калькування як прийом перекладу частіше застосовується при перекладі складних слів (термінів). Воно може застосовуватися також стосовно тільки одного з компонентів складного слова (терміна): charmed quark – зачарований кварк, slag yard – шлаковий двір.

Досить часто калькування застосовується при перекладі складних термінів, що утворені за допомогою поширених слів: worm shaft – черв'ячний вал, target search – пошук цілі, drafting table – креслярський стіл, self-loading – самозавантаження.

Калькування можна застосовувати тільки тоді, коли утворений таким чином перекладний відповідник не порушує норми вживання і сполучуваності слів в українській мові.

3) Описовий переклад – це такий прийом перекладу нових лексичних елементів вихідної мови, коли слово, словосполучення, термін чи фразеологізм замінюється в мові перекладу словосполученням (або більшим за кількістю компонентів словосполученням), яке адекватно передає зміст цього слова або словосполучення (терміна), наприклад: maisonette – квартира (помешкання) в двох рівнях (на двох поверхах), rabbit – газодифузійне розділення ізотопів з частковою рециркуляцією, wail – автомобіль з високими динамічними якостями.

До описового перекладу висуваються такі вимоги [6]:

- переклад повинен точно відбивати основний зміст позначеного неологізмом поняття,

- опис не повинен бути надто докладним,

- синтаксична структура словосполучення не повинна бути складною.

При застосуванні описового перекладу важливо слідкувати за тим, щоб словосполучення в мові перекладу точно і повно передавало всі основні ознаки поняття, позначеного словом оригіналу. Наприклад, термін *outscriber* має такі основні ознаки: [вихід], [записування] та [пристрій], а тому при перекладі описовим способом слід зберегти всі ці головні ознаки: *subscriber* – вихідний пристрій відтворення даних.

Перед застосуванням цього прийому перекладу неологізмів необхідно виконати попередню умову правильності перекладу неологізмів – переконатися, що в мові перекладу відсутній перекладний відповідник (зрозуміло, що перекладні словники ще не могли його зафіксувати, проте він може бути зафіксований, зокрема, у вже перекладеній нещодавно літературі), щоб не створювати термінологічні дублети в мові перекладу.

Для того, щоб правильно застосувати такий прийом перекладу, необхідно добре знати предметну сферу тексту, що перекладається, щоб правильно розкрити зміст позначеного неологізмом поняття.

У порівнянні з транскодуванням описовий переклад має ту перевагу, що завдяки ньому досягається більша прозорість змісту поняття, позначеного відповідником неологізму. Разом з тим, описовий переклад характеризується такими недоліками.

- при його застосуванні можливо неточно або нечітко тлумачення змісту поняття, позначеного неологізмом,

- описове словосполучення порушує таку вимогу до термінів, як стислість (а тому такі багатослівні терміни не мають дериваційного потенціалу, тобто, від них важко, якщо взагалі можливо, утворювати похідні терміни).

4. Розглядаючи трансформацію **додавання** слова, ми повинні зробити наступне застереження. Як відомо, перекладач не має права щось додавати від себе до змісту тексту, що перекладається. Всі смислові зміни, в тому числі додавання, повинні робитися за межами тексту перекладу – в зносках, посиланнях, коментарях, які знаходяться поза текстом, що перекладається.

Отже, трансформація додавання полягає у введенні в переклад лексичних елементів, що відсутні в оригіналі, з метою правильної передачі смислу речення (оригіналу), що перекладається, та/або дотримання мовленнєвих і мовних норм, що існують в культурі мови перекладу, наприклад:

Stability and control are the major problems in devising such machines –
Забезпечення стабільності роботи та надійності управління – ось головні проблеми в конструюванні таких машин.

Non-members of the organization are invited to the conference as observers. –
Країни, що не є членами організації, запрошуються для участі в конференції в якості спостерігачів.

Говорячи про трансформацію вилучення слова, слід також зробити застереження, яке вірне й для лексичної трансформації додавання. Перекладач від себе, тобто довільно, не може вилучати нічого із змісту тексту, що перекладається. Вилучати можна лише ті елементи смислу, що певним чином дублюються в оригіналі за нормами мови оригіналу або передача яких мовою перекладу може порушити норми останньої.

Для цього застосовується трансформація вилучення - виправдане з точки зору адекватності перекладу, в першу чергу норм мови перекладу, усунення в тексті перекладу тих плеонастичних або тавтологічних лексичних елементів, які за нормами мови перекладу є частинами імпліцитного смислу тексту:

The proposal was rejected and repudiated. – Цю пропозицію було відкинуто (вилучення одного із членів тавтологічної пари).

This is an apt remark to make. – Це не є влучне зауваження (вилучення означення).

У переважній більшості випадків перекладу англійське слово однієї частини мови перекладається на українську мову словом тієї ж частини мови, як, наприклад, у перекладах наступних речень:

This assumption is a hypothesis in a rather special sense. Це припущення можна назвати гіпотезою, тільки надаючи цьому терміну особливого сенсу.

Однак така однозначна відповідність у перекладі буває не завжди через різного роду лексичні та граматичні особливості мов оригіналу та перекладу та розбіжності у мовленнєвих нормах перекладачу доводиться застосовувати трансформацію заміни частини мови, коли, наприклад, іменник замінюється у перекладі на прикметник, а прикметник - на дієслово тощо. Така трансформація може застосовуватися до слів майже всіх частин мови, однак найчастіше це спостерігається у випадку таких частин мови, як іменник, дієслово, прикметник та прислівник: Деякі англійські дієслівні словоформи, що відсутні в українській мові (активний дієприкметник теперішнього часу та пасивний дієприкметник теперішнього часу), замінюються у перекладі на особові форми дієслів у складі підрядного речення:

Mechanical engineers also design machine components. – Інженери-механіки також проектують і розробляють деталі машин (заміна прикметника на іменник).

Сутність трансформації перестановки (її ще називають пермутацією) полягає в тому, що при перекладі лексичні елементи міняються місцями (тобто, змінюють позицію на протилежну), наприклад: administrative efficiency "ефективне керівництво". Як правило, це має місце у випадку перекладу словосполучень або фраз. В науково-технічному перекладі така трансформація застосовується досить рідко (до речі, і в інших видах перекладу така трансформація не є поширеною).

1.3 Лексичні трансформації у перекладі художнього тексту

При перекладі текстів, у перекладача, часто виникають труднощі, через те, що тексти часто поєднують у собі різні функціональні стилі та жанри, велику кількість неологізмів та термінів. Тому дуже часто доводиться звертатися до засобів перекладу, за яких зміст оригіналу залишається незмінним, а змінюються лише лексичні форми його вираження.

Лексичні трансформації застосовуються при перекладі в тому випадку, якщо у вихідному тексті зустрічається нестандартна мовна одиниця на рівні слова, наприклад, яке-небудь власне ім'я, властивій вихідній мовній культурі й відсутнє в мові, що перекладає; термін у тій або іншій професійній області; слова, що позначають предмети, явища й поняття, характерні для вихідної культури або для традиційного іменування елементів третьої культури, але відсутні або що мають іншу структурно-функціональну впорядкованість у культурі, що перекладає.

Говорячи про лексичні трансформації, необхідно відзначити, що словниковий склад мови представляє не просто сукупність слів, а систему, що допускає нескінченно різноманітні, але не будь-якого сполучення слів у контексті: окремі елементи словника зв'язані один з одним певними значеннєвими й стилістичними відносинами. Ця обставина дається взнаки при перекладі.

При передачі значення слова в перекладі лексичним трансформаціям звичайно доводиться зробити вибір між декількома можливостями, що представляють, перекладу.

Тут варто виділити три найбільш характерні випадки:

- у мові немає словникової відповідності тому або іншому слову оригіналу;
- відповідність є неповною, тобто лише частково покриває значення іноземного слова;

– різним значенням багатозначного слова оригіналу відповідають різні слова в мові перекладу, які у тому або іншому ступені передають їх.

Лексичні трансформації готують текст до знакового способу перекладу. Лексичні трансформації не обов'язково перетворюють слово в словосполучення, вони можуть приводити до зворотних результатів, а також залишати кількість сторінок незмінним.

Такі слова займають дуже важливе місце у процесі перекладу, оскільки вони є відносно незалежними від контексту, але можуть надавати тексту перекладу різну спрямованість, в залежності від вибору перекладача.

Сутність перекладу лексичних трансформацій не залишається при перекладі незмінною: перекладач шукає не іншомовне позначення до денотата, а нові номінації до того ж денотату вихідною мовою, для того, щоб перейти до мови перекладу на формально – знаковому рівні.

Такі слова займають дуже важливе місце в процесі перекладу, тому що, будучи порівняно незалежними від контексту, проте надають перекладному тексту різну спрямованість, залежно від вибору перекладача.

До лексичних прийомів перекладу прийнято відносити наступні:

- транскрипція й транслітерація;
- калькування;
- лексико-семантичні заміни;
- конкретизація, генералізація;
- модуляція або значеннєвий розвиток;
- образність.

Кожний з цих прийомів лексичного перекладу ми розглянемо нижче.

Говорячи про трансформації загалом, необхідно відзначити, що більшість слів усякої мови більш-менш багатозначна. У зв'язку з цим використовується й множинність словникових відповідностей і трансформацій.

Фактично переклад ніколи не обмежується вибором із числа тих елементів, які зафіксовані в словниках.

У практиці перекладацької роботи зустрічається багато випадків, коли використовуються слова, безпосередньо не передбачені словником, тому що він не має сил передбачити всі конкретні сполучення й трансформації.

Як відомо, основною ознакою літературно-художнього стилю є підпорядкованість усіх його мовних засобів завданню створення художнього образу. Образність є основою художнього тексту, а конкретний спосіб її вияву відрізняє один текст від іншого. У зв'язку з тим постає питання: що саме є “одиницею перекладу”: слово, словосполучення, речення чи, можливо, художній образ?

Однозначної відповіді на це питання нема і не може бути: надто велика різноманітність відзначає тексти художньої літератури. Залежно від багатьох обставин конкретний зміст одиниці перекладу може мати різноманітне наповнення. Назвемо одиницю перекладу “транслятемою” [30, 38]. Отже, у реалістичній драмі чи комедії транслятема включатиме в себе обмін репліками між персонажами, у ліричному вірші вона дорівнюватиме порівнянню чи метафорі, а в тексті повісті чи оповідання розтягнеться до абзацу. Транслятема щоразу виступає як певний “атом змісту”, який не можна поділити без руйнування цього змісту.

Перекладач щоразу ставить перед собою питання: чому транслятема охоплює саме такі слова, саме таку ритміку для побудови художнього образу. Давши відповідь на це питання, він прагне віднайти у своїй мові відповідні засоби, які допомогли б йому з найбільшою повнотою, правдивістю, природністю й переконливістю виразити художній задум автора оригіналу [30, 38].

Художній переклад – це специфічне явище, водночас естетичне за своєю природою і лінгвістичне – за засобами вираження сутності літературного твору.

У теперішній час існує лише невелика кількість систематизованого теоретичного матеріалу щодо перекладу суспільно-політичної літератури з англійської мови на українську та навпаки. У громаді зростає інтерес до

суспільно-політичної тематики у зв'язку з надзвичайно динамічним характером розвитку суспільно-політичного життя у сучасному світі, підвищенням вимог до рівня освіченості та культури населення, процесами глобалізації у світі, розвитком інформаційних технологій та ін. Оскільки суспільно-політичний переклад займає одну з центральних позицій серед тематичних розділів перекладацької діяльності, то комплексний підхід до аналізу лексичних особливостей перекладу є досить актуальним за сучасних умов.

Під час перекладу такої літератури слід зважати на те, що тексти художньої спрямованості поєднують у собі різні функціональні стилі та жанри. Цій літературі притаманна наявність великої кількості неологізмів та різного роду синтаксичних конструкцій. Також однією з основних причин існування лексичних труднощів перекладу є розбіжності у картинах світу мов. Тому дуже часто доводиться звертатися до засобів перекладу, за яких зміст оригіналу залишається незмінним, а змінюються лише лексичні форми його вираження (прийоми транскодування, калькування, контекстуальної заміни, смислового розвитку, антонімічного та описового перекладів).

Лексичні труднощі перекладу художніх текстів характеру є найбільш поширеними і, головним чином, пов'язані з передачею безеквівалентної лексики, назв, багатозначних слів, аббревіатур, неологізмів, термінів, образної фразеології.

Елементи денотативної системи вихідної мови можна умовно поділити на декілька груп. Перш за все, це ті, що вже мають повні відповідники, тобто "перекладацькі еквіваленти" у цільовій мові. Це стосується власних імен, географічних назв, назв місяців, днів тижня, числівників, частини загальнолітературних слів. Існують також однозначні англійські слова, що мають декілька українських відповідників. Вибір варіативного відповідника для перекладу таких слів залежить від сполучення цих слів з іншими або від більш широкого контексту. Окремо треба виділити багатозначні англійські слова, які

складають значну частину англійської лексики. Останню групу складають слова, які не мають готових відповідників у цільовій мові .

Переклад художніх текстів вимагає від перекладача однозначності та чіткості під час перекладу. Перекладач має бути дуже обережним, тому що існує ціла низка слів, які не мають еквівалента в українській мові і перекладати їх треба залежно від контексту, іноді описово. Такі тексти містять велику кількість “фальшивих друзів” перекладача та багатозначних англійських слів, що ускладнює переклад.

Отже, перекладачу слід зважати на лексико-граматичні трансформації, тобто на структурні та лексико-семантичні розходження між англійською та українською мовами, які вимагають під час перекладу перебудови синтаксичної структури речення або лексичних змін. Оскільки лексика тісно пов’язана з граматиною, то дуже часто внаслідок трансформацій одночасно відбуваються лексичні та граматичні зміни.

Розглянемо більш детально ці прийоми, використані при перекладі тексту художнього тексту [26]. Маємо наступні приклади:

Конкретизація: The Dark Tower had been rebuilt, it was said. [40] – Чорний Замок відбудовано – так казали подорожні. [26]

But this one was as big as an elm tree, and walking – walking seven yards to a stride, if it was an inch. – Він був величезний, мов дуб, і посувався величезними кроками - ярдів сім, ні на п’ядь менше!

Генералізація: And there were murmured hints of creatures more terrible than all these, but they had no name. – А ще подорожні пошепки переповідали туманні натяки на якихось чудовиськ, страшніших, ніж усі інші вкупі; але як звать їх, не говорили.

Sam Gamgee was sitting in one corner near the fire, and opposite him was Ted Sandyman, the miller’s son; and there were various other rustic hobbits listening to their talk. – Сем Гемджи сидів у куточку біля вогнища, а проти нього вмовився

Тед Піскун, син мірошника; інші сільські мешканці, попиваючи пиво, прислуховувались до їх бесіди.

They do say that one bigger than a tree was seen up away beyond the North Moors not long back. – Одного такого – заввишки з дуба! — бачили нещодавно за Північними Драгвами.

Антонімічний переклад: Frodo himself, after the first shock, found that being his own master and the Mr. Baggins of Bag End was rather pleasant. – Щодо самого Фродо, то він пережив біль розлуки і переконався, що належати самому собі та бути єдиним паном Торбинсом з Торби-на-Кручі не так уже й погано.

Little of all this, of course, reached the ears of ordinary hobbits. – Зрозуміло, що до пересічних гобітів ці звістки майже не доходили.

It was over nine years since Frodo had seen or heard of him, and he had begun to think that the wizard would never return and had given up all interest in hobbits. [40] Уже десь років із дев'ять, як Фродо не бачив його і не чув нічого. [26]

Компенсація: That name the hobbits only knew in legends of the dark past, like a shadow in the background of their memories; but it was ominous and disquieting. – Це ім'я гобітам було відоме лише з переказів про давнину; його тінь зберігалась у закутках їхньої пам'яті, бентежила й дихала чимось зловісним.

They looked hard at one another. – Чарівник пильно поглянув на нього.

На прикладі виконаного перекладу тексту художнього жанру ми розглянули етапи створення перекладачем еквівалентного перекладу. В процесі вибору кінцевого варіанту перекладу широко використовувалися перекладацькі трансформації. Результати порівняльного аналізу тексту оригіналу та кінцевого варіанту тексту перекладу дозволяють зробити висновок, що для досягнення змістової близькості перекладу до тексту оригіналу, потрібно знаходити відповідності безеквівалентним лексичним одиницям англійської мови за допомогою перекладацьких трансформацій.

Висновки до 1 розділу

Дане дослідження було спрямоване на аналізування перекладу а саме на використання лексичних трансформації у процесі досягнення адекватності перекладу художніх текстів.

Отже, у першому розділі нашого дослідження ми дізнались, що трансформація полягає в зміні формальних (лексичних або граматичних трансформацій) або семантичних (семантичних трансформацій) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі.

Л.С. Бархударов, Л.К. Латишев, Т.Р. Левицька, А.М. Фітерман, В.Н. Комісаров, Я.І. Рецкер підрозділяють перекладацькі трансформації на лексичні, граматичні, стилістичні. Трансформації можуть поєднуватися одна з однією, приймаючи характер складних комплексних трансформацій.

Сутність лексичних трансформацій полягає в заміні окремих лексичних одиниць (слів і стійких словосполучень) вихідної мови лексичними одиницями мови перекладу, які не є їх словниковими еквівалентам тобто, які мають інше значення, ніж передані ними в перекладі одиниці вихідної мови. До основних лексичних трансформацій відносяться: прийом конкретизації та генералізації, прийом модуляції або смислового розвитку, антонімічний переклад та прийом цілісного перетворення.

РОЗДІЛ 2.

ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ П'ЄСИ Б. ШОУ "ПІГМАЛІОН" НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ О. МОКРОВОЛЬСЬКИМ ТА М. ПАВЛОВИМ

2.1 Особливості авторського стилю Б. Шоу

Художній переклад є важливим фактором як розвитку суспільно-естетичної свідомості певного народу, так і його взаємодії з літературою і культурою інших країн. Цей процес збагачує нації не тільки знаннями і досвідом один одного, а й художніми поглядами, особливостями світосприйняття.

Ефективна взаємодія мов і культур стає можливим при наявності адекватних перекладів художніх творів, що, як показує історія перекладознавства, зробити не так вже й легко. Переклад художніх творів є складним процесом, який вимагає не тільки знання мови і культури джерела і перекладу, але також і проникнення в сутність п'єси, занурення в його ідею, проблематику та характери персонажів, розуміння авторської ідеї. Особливо це стосується перекладу драматичних творів, які створюються не тільки для читання, а й для постановки на сцені. Оскільки питання перекладу драматичних творів на даний момент недостатньо досліджено і має характер, відмінний від інших видів перекладу, то дослідження передачі особливостей драматичних творів бачиться нам актуальним. Також актуальним є вивчення авторського стилю, яке полягає в дослідженні своєрідності і закономірностей поєднання мовних засобів, що утворюють стиль письменника як єдине ціле.

Ідіостиль як свого роду «індивідуальний почерк» автора, як його манера проявляється вже в самому факті вибіркості, яким віддається перевага лексичних, морфологічних, синтаксичних, фонетичних засобів, стає базою для формування більш складних і яскравих образів. З урахуванням

антропоцентризму сучасної наукової парадигми проблема індивідуального стилю стає однією з ключових в лінгвостилістиці художнього тексту. А тому одним з основних завдань художнього перекладу можна вважати збереження ідіостилу творця оригіналу.

Далі розглянемо таке поняття, як авторський стиль, або ідіостиль. Говорячи про стиль, ми маємо на увазі кілька рівнів:

По-перше, можна проводити стильовий аналіз фрагмента тексту.

По-друге, стильовою єдністю володіє будь-який твір, якою б складною ця єдність не була.

По-третє, коректно говорити про стилі автора – єдності, які визначаються особливостями світогляду та естетичними уподобаннями письменника.

Прийнято говорити про напрямок стилю, що відображає загальні естетичні установки багатьох художників. Наприклад, можна говорити про стилі романтизму, стилі символізму і так далі. У цьому значенні стиль перетинається з рідко використовуваних сьогодні поняттям художнього методу.

Існує національний стиль, що відображає особливості того чи іншого національного менталітету. Національний стиль проявляється на всіх рівнях стильової системи: в словах, в жанрах, в позиціях авторів і т. д.

Нарешті, існує стиль епохи – очевидно, найбільш абстрактний рівень стильової єдності. Зсередини самої епохи стильова єдність, як правило, відчувається слабо, люди схильні підкреслювати відмінності, а не схожості, але на тлі інших епох стильова єдність проглядається досить чітко.

У сучасній науці під індивідуальним стилем письменника зазвичай розуміють прояв суттєвих ознак таланту в конкретній художній п'єсі, художню документалізацію своєрідності світосприймання конкретного автора, його схильності до ірраціонального або раціонального мислення, його естетичного смаку, що в сукупності формує неповторне духовне явище. Стильовими чинниками є світогляд і світовідчуття письменника, актуальні для нього тематика і проблематика, закони і норми обраного жанру. Носії стилю –

елементи зовнішньої і внутрішньої форми художнього п'єси (від композиції до виразних мовних форм).

Стиль кожного письменника характеризує відповідна стильова домінанта. З кожним твором стиль письменника змінюється, оскільки змінюються їх тематика і проблематика.

Однак у світлі нашого дослідження важливо пам'ятати, що ми маємо справу не тільки з оригіналом п'єси Б. Шоу, а й з його перекладами, в яких система ідіостиля письменника може бути іншою.

Сучасні вчені неодноразово звертають увагу на те, що при перекладі всі особливості авторського стилю повинні дотримуватися. Так, на цьому наполягав І.А. Кашкін: [9, 384]: «... індивідуальний стиль автора, творче використання ним засобів вираження своєї мови повинно бути відтворено в перекладі якомога повніше, оскільки саме цим може бути донесена до читача ідейна і художня сутність оригіналу, індивідуальна і національна своєрідність автора».

Яка ж специфіка авторського стилю Бернарда Шоу? Перш за все, він проявив себе як новатор в драматургії. Його новаторство полягало в наступному:

1) Класифікація драматичних творів на п'єси «неприємні» (unpleasant plays): «Будинок вдівця», «Професія місіс Уорен» і «Тяганина» та «приємні» (pleasant plays): «Війна і людина», «Кандіда», «Обранець долі» і «Ніколи ви не можете сказати»; і «П'єси для пуритан» (plays for the puritans): «Учень Диявола», «Цезар і Клеопатра», «Звернення капітана Брасбаунда». «Неприємні» п'єси критикують негативні сторони буржуазної моралі; «приємні» продовжують критику, але назва циклу є вже іронією, іронічною є і назва третього циклу, який також продовжує боротьбу з негативними аспектами буржуазної моралі.

2) Композиційні зміни: досить довгі і з безліччю деталей і пояснень передмови і післямови. Вони дають читачеві можливість зрозуміти точку зору

автора, яка є занадто великою для повного відтворення на сцені, а акторам і режисерам, в свою чергу, корисну інформацію для кращого відтворення на сцені саме авторської задумки.

3) Зміни в системі ремарок. Вони в п'єсах займають не менше місця, ніж репліки, часто іронічні, дають можливість автору незримо присутній на сцені, керувати дією, зривати «маски» з героїв, досить часто ці ремарки несуть суб'єктивні ідеї автора і роблять акцент на дрібні деталі, як наприклад, в описі героїні в п'єсі «Пігмаліон»: "Her hair needs washing rather badly".

4) Зміни в системі персонажів творів Б. Шоу. Він вводить в драму новий тип героя – людини раціоналістичної, практичної, цілеспрямованої, тим самим розділяючи всіх героїв на два типи: на ідеалістів, які живуть фальшивими ідеалами, і реалістів, які скептично дивляться на світ. Тут же переосмислюється і роль жінки в суспільстві.

Щоб уникнути трагічного закінчення – зіткнення життєвих ідеалів одних героїв з реаліями життя інших – Б. Шоу не завершує повністю історію, тим самим залишаючи фінал відкритим. В якості ілюстрації цього новаторства можна взяти п'єсу «Пігмаліон» – замість очікуваного "happy end", при якому Еліза Дулітл повинна вийти заміж за свого вчителя, Б. Шоу, люблячи заінтригувати і епатувати публіку, підводить читача до думки, що Еліза купить Хіггінсу краватку і рукавички, тим самим навіваючи завершення цієї історії - одруження. Але на цьому місці п'єса завершується. У післямові драматург чітко вказує, що Еліза вийде заміж за Фредді – аристократа, на якого вона до цього не звертала уваги [33].

5) У творчості Б. Шоу не існує класичної драми, автор пропонує драму в формі дискусії, тим самим надаючи нову структуру п'єсі: розв'язка – розвиток дії – дискусія (тобто хід подій повинен готувати фінальний розмова-суперечка, протягом якого головна проблема (проблеми) п'єси не вирішується, а навпаки, ще більше загострюється).

б) Зміна ідей драми. Тим самим відбувається активне прагнення наблизити нову драму до сучасних проблем суспільного та інтелектуального життя.

Драми Б. Шоу є політичними і соціальними за своєю спрямованістю. З традиційних моментів в творчості Б. Шоу можна виділити використання міфів, алюзій для передачі особливостей мови героїв, наявність ремарок, поділ праці на акти; особлива увага приділяється граматиці і фонетиці. Так, наприклад, назва п'єси "Пігмаліон" є алюзією – художньо-стилістичним прийомом, непрямым відсиланням до образу скульптора грецької міфології. Так само як і О. Уайльд, Б. Шоу в своїх п'єсах використовує парадокси, але ці парадокси є дещо специфічними і мають на меті гостру критику існуючого стану речей в суспільстві.

Власне, самі п'єси Шоу будуються на парадоксальних ситуаціях. Як зразок парадоксу можна привести практично творче кредо Б. Шоу: "My way of joking is to tell the truth. It's the funniest joke in the world " [32] – "Мій спосіб жартувати - це сказати правду, це найсмішніший жарт у світі" [34]. Взагалі ж потрібно відзначити, що Б. Шоу називають майстром парадоксів, оскільки він створював їх у багатьох своїх творах. Причому це можуть бути як парадокси, висловлені в конкретних фразах (The dirtier a place is the more rent you get. – Чим брудніше місце, тим більше ви отримуєте), так і ті, на основі яких будується сюжетна колізія п'єси.

Автор іронізує на тему інституту шлюбу в «Будинку вдівця», в цій п'єсі відсутній позитивний персонаж. Бланш Саторіус різко контрастує з загальноприйнятим уявленням про дівчину як про ніжну, лагідну і покірну героїню і погоджується на заміжжя виключно з міркувань вигоди і комфорту. У його п'єсі «Гірко, але правда» всіма командує рядовий Мік, [33] який повинен підкорятися, і так далі. Які особливості індивідуального авторського стилю п'єси «Пігмаліон»?

У своєму творі Б. Шоу намагається вирішити важливу проблему: «чи є людина змінною істотою»? Щоб відобразити такі зміни, автор описує повне перевтілення бідної безграмотної дівчини в світську леді. П'єса Б. Шоу «Пігмаліон» належить до циклу "pleasant plays", в ній Б. Шоу зачіпає найбільш цікаві запитання. Він звертає увагу на проблеми моралі, протиставляє проблеми культури спілкування і духовного розвитку особистості.

Б. Шоу передає фрагменти життя представників різних соціальних класів Англії, тому в ній присутні різні стилістичні варіанти мови персонажів. Найбільш показові дві групи персонажів: що належать до вищого суспільства полковник Пікерінг, професор Хіггінс і його мати, сім'я Ейнсфорд Хілл з одного боку – і Еліза Дуліттл і її батько – з іншого. Цим і зумовлена наявність у п'єсі мінімум двох соціальних варіантів мови: міського просторіччя і зниженою і експресивної лексики.

У той час як мова персонажів, що належать до вищого суспільства, правильна у всіх відносинах, Еліза і її батько кажуть на кокні. При цьому мова фонетиста Хіггінса хоча і бездоганна з точки зору фонетичних особливостей, однак далеко не досконала з точки зору лексики, оскільки рясніє лайками. На наш погляд, саме в передачі мовних особливостей представників різних носіїв мови і слід шукати в цій п'єсі специфіку індивідуального стилю самого письменника.

Для кокні характерний ряд специфічних рис, які сприяють тому, що цей діалект істотно відрізняється не тільки від літературної англійської мови, а й від інших говірок. Його характерними рисами є (на фонетичному рівні):

1. Буква на початку слова часто не читається: half – ‘alf, house – ouse.
2. Буква t часто пропадає в словах: city – сі'у, water – wa'er.
3. Приголосні букви зливаються воедино, замість того щоб вимовляти їх окремо.
4. Використання "is not" замість "isn't" або "a'mnot".

5. Використання замість [r] губно-зубного [v], на слух нагадує [w]: ("weally" замість "really").

Є лексичні, а також граматичні особливості цього діалекту. Наприклад, як зазначають енциклопедичні видання, «найбільш відмітною рисою діалекту кокні є так званий Rhyming Slang – римований сленг. Цікаво й те, що слова римуються не тільки за звучанням, вони ще й висміюють те слово, яке хоче вжити. Наприклад, словосполученням “sister blister” (“blister” перекладається як “мозоль”) називають сестер на кокні. Те ж саме і зі словом “дружина” – “trouble and strife”, в перекладі – «біда і суперечка».

При перекладі на українську мову кокні викликає у фахівців певні труднощі. До числа стилістичних особливостей п'єси можна також віднести передмову і післямову. В авторській передмові містяться роздуми Б. Шоу про фонологічні і графічні особливості англійської мови: про використання англійцями букв чужого старого алфавіту, про невідповідність між буквами слова і його вимовою. Письменник згадує, що він почав вивчати дослідження видатних англійських фонетистів, спрямованих на вдосконалення фонологічної і графічної систем англійської мови. Надзвичайно цікавим елементом аналізованої п'єси є авторська післямова (Sequel), яка розташована в кінці книги і містить заключне повідомлення про подальший життєвий шлях героїв роману, розкриття відносин між ними, а також роз'яснення читачам логіки розвитку подій. Аналізуючи мовні особливості п'єси, необхідно відзначити також особливості стилістичних засобів виразності в ній.

Так, можна відзначити такі аспекти:

– порівняння: ... you can't take a girl up like that if you were picking up a pebble on the beach; and do not sit there crooning like a bilious pigeon; ... a wooden bowl of soap smelling like primroses;

– епітети: a blinding flash of lightning; depressing and disgusting sounds; a respectable girl;

– ідіоми: Her boots are much the worse for wear; he is a blooming busy-body, that's what he is;

– паралелолізми: The Morris wall-papers, and the Morris chintz window curtains and brocade covers of the ottoman and its cushions;

– хиазм: Time enough to think of the future when you haven't any future to think of ...

– повтори: Mr. Doolittle can't provide for her. He shan't provide for her. He is not in charge of her any more ...

– метафори: a consort battle ship.

У драмі можна відзначити і сюжетну метафору, яка пов'язана з самим міфом про Пігмаліона. Подібно до того як Пігмаліон ліпив свою Галатею, нову жінку створював і професор Хіггінс. Однак він створював її іншими засобами.

Зі змісту п'єси нам стає зрозуміло, що Хіггінс був названий Пігмаліоном з сарказмом, так як для того, щоб відчувати таке яскраве почуття, як любов, Хіггінс занадто егоїстичний і єдине, що йому може бути дорого, – наука. Саме наука стала тією силою, яка змогла перетворити дівчину з низького прошарку в благородну леді, на відміну від грецького міфу, в якому статуя ожила завдяки силі любові.

Вивчивши дослідження теоретиків перекладу, ми проаналізували особливості та прийоми перекладу драматичного тексту на прикладі оригіналу п'єси Б. Шоу «Пігмаліон» і двох російських варіантів її перекладу П.В. Мелковой і Н.Л. Рахманової – переклад під номером 1, та І.Е. Калашникової – переклад під номером 2, і відзначили ряд їх особливостей. У п'єсі «Пігмаліон» фонетичний аспект виступає як стрижневий елемент сюжетної лінії, а не додаткове забарвлення, яким можна знехтувати.

Спочатку Б. Шоу підкреслює окремі репліки Елізи і інших персонажів, щоб відтінити особливості їх ідіолекту. Він неодноразово приводить в репліках Елізи транскрипцію кокні, щоб, перш за все, показати актрисі, яким чином виконувати роль у фонетичному плані.

Російські перекладачі п'єси Е.Д. Калашникова [35] і П.В. Мелкова, Н.Л. Рахманова [36] у своїх версіях перекладів не передавали транскрипцію кокні. Мова героїні, в авторському задумі, є невід'ємною характеристикою персонажа. Однак це не було відтворено в російських варіантах перекладу, оскільки не представлялося можливим. Українські перекладачі намагалися замінити кокні стилістично зниженою лексикою.

Наведемо приклад з оригіналу і його перекладів. The flower girl: Ow, eez ye-ooa san, is e? Wal, fewddan y 'de-ootybawmz a mather should, eed now bettern to spawl a pore gel's flahrzn than ran awyatbahtpyin. Willyeoорumeŋ them?

У цьому уривку ми спостерігаємо і розтягнуті голосні, і злиті приголосні, характерні для данного діалекту. До речі, в російському перекладі ці особливості передати непросто.

У перекладі, зробленому П. Мелковою і Н. Рахмановою, подаються тільки лексичні особливості просторіччя. Квіткарка: Цветочница: Ага, так это ваш сынок? Хороша мамаша! Воспитала бы сына как положено, так он бы побоялся цветы у бедной девушки изгадить, а потом смыться и денег не заплатить. Вот вы теперь и гоните монету!

У перекладі Е. Калашникової практично не спостерігається зниженої лексики, не кажучи вже про фонетичні особливості мови. Цветочница: А, так это ваш сын? Нечего сказать, хорошо вы его воспитали... Разве это дело? Раскидал у бедной девушки все цветы и смылся, как миленький! Теперь вот платите, мамаша!

Тільки слова «смылся» і «мамаша» говорять про те, що мова квіткарки відрізняється від літературної.

Починаючи з другого акту, в п'єсі все помітнішою стає зміна мови дівчини, яка супроводжується і змінами в її зовнішності. Причому якщо спочатку вона говорила неправильно з точки зору всіх мовних рівнів (фонетики, лексики, граматики), то пізніше фонетична система її мови стає практично бездоганною, в той час лексика насичена просторіччями і

вulgаризмами, так само як і лайками (не без впливу Хіггінса). Це і матуся говорять про те, що мова квіткарки – специфіка англійського тексту, в той час як при перекладі ми знову спостерігаємо ті ж просторіччя і вулгаризми, які супроводжували мову Елізи і до її уроків з Хіггінсом, тобто в мові Елізи в тексті перекладу змінилося небагато, в порівнянні з текстом оригіналу.

Наведемо приклади з діалогу Елізи з гостями місіс Хіггінс:

– ... done the old woman in 1. пришили старуху; [36] 2. просто укокошили старуху. [35]

– What call would a woman with that strength in her have to die of influenza? What become of her new straw hat that should have come to me?

Somebody pinched it; and what I say is, them as pinched it done her in.

1. ... Ну, скажите на милость, с чего бы такой здоровенной тетке вдруг помереть от инфлюэнцы! А куда девалась ее новая соломенная шляпа, что должна была достаться мне? Стибрили! Вот я и говорю: кто шляпу стибрил, тот и тетку пришил!

2. Такая здоровенная была - и вдруг помереть от инфлюэнцы! А вот где ее шляпа соломенная, новая, которая мне должна была достаться? Сперли! Вот и я говорю, кто шляпу спер, тот и тетку укокошил.

Them she lived with would have killed her for a hatpin, let alone a hat.

1. Да эта публика могла пристукнуть ее за шляпную булавку, не то что за целую шляпу. [36] 2. А чего ж! Вы не знаете, что там у них за народ, они её и за булавку шляпную могли убить, не то что за шляпу. [35]

Як бачимо, в цих прикладах обидва варіанти перекладу допускають просторіччя. Очевидно, це пов'язано з тим, що Еліза за сюжетом допускає чимало вулгаризмів і просторіччя, а значить, навіть Е.Д. Калашникова, яка до цього наділяла героїню правильною мовою, починає вживати слова 'спер' та 'укокошил'.

Правда, мова Елізи в перекладі П.В. М'лковой і Н. Л. Рахманової ще більш красномовна: пришили, стибрили, пристукнуть.

У мові професора Хіггінса розмовна і знижена лексика з'являється часто, але він, на відміну від Елізи, використовує її навмисно, для додання своїй мові емоційного забарвлення або для того, щоб образити співрозмовника. Але підхід до перекладу його мови значно відрізняється від підходу до перекладу мови Елізи, для якої використання просторічної лексики - явище систематичне, відповідає нормам її соціального середовища. Порівняльний аналіз показує, що переклад, виконаний Є.Д. Калашникової в більшій мірі пом'якшує мову Хіггінса за рахунок використання лексики нейтрального регістру. П.В. Мелкова і Н.Л. Рахманова перекладають лайки Хіггінса такими ж лайливими словами. Наведемо приклади:

Damnation! – 1. А, черт! (Швыряет шляпу на стол.). 2. Ах ты господи! (Швыряет шляпу на стол.). Will she, by George! Let her go. – 1. Черта с два я ей позволю прощать меня. Пускай убирается! 2. Простите?! Она меня будет прощать, а! Пускай уходит. Look here, mother: here's a confounded thing! – 1. Послушайте, мама, произошла дьявольская история! 2. Послушайте, мама, как вам нравится эта история?!

При цьому П.В. Мелкова і Н.Л. Рахманова в деяких випадках роблять з професора більшого лихослова, ніж він є в оригіналі, оскільки нерідко слову «черт» в оригіналі п'єси відповідають інші специфічні вирази: God of Heaven!, By George, Oh Lord!, damn it!; проте нерідко проводяться паралелі між «черт» і «дьявол». При цьому в англійській мові конструкція "By George" – це ідіома, що виражає обурення або здивування. Таким чином, в розглянутих працях в інваріант перекладу були включені в основному соціальні діалекти, які використовуються в творі, а також авторські ремарки і засоби мовної виразності. Подальше вивчення процесу перекладу драми має дати відповіді, на які аспекти повинен звертати увагу перекладач, беручись за відтворення драми на іншій мові, що необхідно зберегти, а чим можливо пожертвувати в процесі перекладу драматичних творів. Істотним залишається питання вибору

перекладацьких стратегій і тактик в процесі перекладу драматичних творів різних напрямків і стилів.

2.2 Аналіз твору Б. Шоу

Як і більшість творів Шоу, "Пігмаліон" мав коротку передмову під назвою "Професор фонетики" та велику післямову, у якій йшлося про подальшу долю головної героїні п'єси.

П'єса написана у 1912-1913 роках, уперше поставлена на сцені віденського театру у 1913 р. Англійська ж прем'єра відбулася у лондонському Театрі Його Величності 11 квітня 1914 року і витримала 118 вистав. Драматург сам був режисером власної п'єси; роль Елізи Дуліттл написав спеціально для Стелли Патрік Кемпбелл. Професора Хігінса грав відомий актор Герберт Бірбом Трі.

Тема п'єси – духовне пробудження людини за допомогою мистецтва слова, творчості.

Назва п'єси утвердило призначення людини-митця бути Творцем, служити своєю творчістю пробудженню духу людини.

Шоу подав не традиційну структуру: зав'язка – розвиток дії – розв'язка, а дещо змінює її: зав'язка – розвиток дії – "дискусія". У "Пігмаліоні":

1. експозиція – несподівана зустріч за випадкових умов двох героїв п'єси;
2. зав'язка – парі Пікерінга і Хігінса щодо "створення герцогині з квітникарки";
3. розв'язка – "герцогиня бунтує проти професора".

Розв'язка у Шоу стала одночасно новою зав'язкою, початком дискусії. Автор створив дискусійну ситуацію, висунув конфлікт ідей, перетворив хід подій у сутичку протилежних життєвих позицій. П'єса мала відкритий фінал. Прозаїк вважав, що п'єса повинна мати "відкрити" кінцівку, спонукати читача до відповіді на поставлені запитання, до обговорення проблеми. Автор не дав глядачам однозначної відповіді, не показав щасливого фіналу.

Особливості поетики Б. Шоу у п'єсі "Пігмаліон":

- основні художні засоби - парадокси і дискусії;
- засоби комічного поєдналися з реальним трагізмом буття суспільства і духовно багатой людини, якій не було місця в оточуючому світі;
- найбільший парадокс – людина.

Бернард Шоу прагнув створити проблемний інтелектуальний театр, і п'єса "Пігмаліон" стала шедевром його творчої майстерності.

Сюжет п'єси був іронічною, а часом і пародійною стилізацією давньогрецького міфу про Пігмаліона та Галатею. Відповідно до античного міфу Пігмаліон був великим скульптором, жив на Кіпрі багато років тому і ненавидів жінок і шлюб. Якось він вирізьбив із слонової кістки статую дівчини небаченої краси. Мов жива, стояла ця статуя у майстерні. Здавалося, що вона дихало і ось-ось почне рухатися. Чоловік закохався у чарівну скульптуру і почав молити богиню кохання Афродіту оживити Галатею. Побачивши, як щиро кохав скульптор, Афродіта оживила його кохану. Галатея стає реальною прекрасною жінкою, Пігмаліон одружився з нею, у них народилися діти.

Але Шоу далекий від думки про відтворення образів і ситуацій античного міфу, навпаки, вони парадоксально змінені в його п'єсі. У ролі Галатеї постала неосвічена дівчина Еліза Дуллітл, що торгувала квітами, а роль скульптора грав професор фонетики Генрі Хіггінс.

Головна колізія п'єси: професор Хіггінс разом зі своїм другом полковником Пікерінгом взявся навчити Елізу правильної англійської мови і манер настільки добре, що ніхто не відлічив її від герцогині. Еліза виявилася здібною ученицею і не тільки навчилася доброї вимови та манер, але й змінилася духовно. Але Шоу показав трагічну неможливість талановитої, духовно збагаченої та освіченої жінки достойно владнати своє життя без належного капіталу. Драматург декілька разів змінював фінал п'єси: спочатку Еліза рішуче залишила Хіггінса, щоб більше ніколи не повернутися до нього; згодом у післямові автор сказав про те, що Еліза могла вийти заміж за Фредді

Ейнсфорд Хіллі та за матеріальної підтримки Хіггінса і Пікерінга відкрити квітковий магазин. Зрештою виник ще один варіант фіналу: Еліза повернулася до Хіггінса, але не як дружина чи коханка, а як приятелька, їхні стосунки суто ділові, дружні.

Центральним сюжетним мотивом "Пігмаліона" став мотив пробудження людини.

Образ Хіггінса – це варіація на тему "художник". Діяльний, жвавий, всюдисущий Хіггінс сповнений тієї творчої зацікавленості, без якої неможлива будь-яка творча діяльність. Він не мав особливого шанування до буржуа. Для нього всі люди рівні, без поділу на класи. Саме тому так сміливо береться він довести, що за три місяці квіткарка стане герцогинею. Професор зважився на експеримент і докладав всіх зусиль, щоб довести правильність власної істини. Герой порівняв себе із творцем – Богом. Фонетичний експеримент Хіггінса, по суті, здійснився за принципом "людина для фонетики", а не "фонетика для людини". Хіггінс не думав про те, що буде після того, як казковий сон скине свої чари, і Галатея прокинеться. Природні сили, що були приспані в Елізи, виявилися набагато більшими, ніж на це міг розраховувати професор фонетики. Хіггінс прирівняний автором до Пігмаліона.

Професор Хіггінс – людина науки, для якої не існувало іншого життя. Він – аристократ, але його манери не аристократичні, експериментатор, але без відповідальності за долю піддослідного. Водночас це порядна людина, адже він не обіцяв Елізі чогось більшого, а мови і манер він її навчив.

Еліза стала гідним суперником Хіггінса. Вона сповнена гордощів, самоповаги. Опановуючи мову, Еліза засвоїла також і навички правильного мислення, що допомагало їй мати власні судження про життя. Вона вважала, що її шлях до герцогині розпочався тоді, коли полковник Пікерінг назвав її "міс Дуллітл", коли він виявив до неї увагу: зняв капелюх, відчинив двері, адже "різниця між леді і квітникаркою полягала не в тому, як вона поводить себе, а в тому, як до неї ставляться".

Еліза в розпачі, перед нею зрештою постала жорстока істина – здобувши манери й вимову герцогині, вона не знайшла собі місця серед аристократії, коло цих людей її не прийняли; і від свого класу Еліза вже відірвана, вона не стане тією простою "нетіпахою", якій так весело було жити на світі.

Таким чином, розпочавши з проблем фонетики, автор вивів читача на проблему особистості, її духовного розвитку. Він зазначив, що навіть освічена, розумна людина навряд чи змогла б вийти за межі свого соціального стану. А якщо і знайшла у собі сили для цього, то це процес непростий і болісний.

Парадокс у творі – це основний засіб постановки проблеми. Шоу сказав, що його парадокси відтворили дійсність, що парадоксальні не його п'єси, а саме життя. Письменник тільки допоміг це побачити.

Драма не про кохання, а про силу творчості, про духовне пробудження людини під впливом мистецтва, про можливість здобуття особистістю внутрішньої краси й свободи.

2.3 Використання лексичних трансформацій при перекладі п'єси

Б. Шоу «Пігмаліон» на українську мову

Дослідження лексичних трансформацій представляє великий інтерес у зв'язку з їх роллю в художній п'єсі. Національно-культурна семантика таких мовних одиниць, що зустрічаються в творі, дозволяє проникнути в культуру носіїв мови, в їх фонові знання, обов'язково присутні в свідомості учасників комунікації і в значній мірі визначають зміст висловлення. Необхідно відзначити, що питання про роль культурно-маркованої лексики в художньому тексті недостатньо розглянуто в літературі і тому потребує більш детального дослідження.

Коли читач бере книгу, написану на нерідній для нього мові, його першою турботою є зрозуміти значення слів, зв'язати їх в єдиний комплекс – пропозицію і засвоїти інформацію, яку хоче донести автор.

Кожного письменника відрізняє особлива інтонація, особливий емоційний ключ розповіді. У словесно-художній творчості кожен елемент набуває сенсу, обумовлений всім контекстом даного художнього п'єси і, ширше, культурою (тобто досвідом, світоглядом, задумом) автора.

Отже, ми вирішили виявити лексичні трансформації на матеріалі художньої п'єси Б. Шоу «Пігмаліон».

Лексичні трансформації в романі Б. Шоу відтворюють етнографічні особливості часового та просторового колориту, які відіграють дуже важливу роль, і саме завдяки їм читач переноситься в атмосферу Англії, тому переклад лексичних трансформацій вимагає особливого підходу.

Отже, ми будемо використовувати: транслітерацію, транскрипцію, калькування, описовий переклад, наближений і трансформаційний способи.

Транскрипція та транслітерація найчастіше використовується для перекладу імен, назв вулиць, марок автомобілів, назв їжі, напоїв, сигарет та ін.:

– Pedestrians running for shelter into the portico of St. Paul's church (not Wren's Cathedral but Indigo Jones's church in Covent Garden vegetable market), among them a lady with their daughter in evening dress. – Пішоходи біжать, щоб сховатися під портиком церкви св. Павла (не Ренового собору, а церкви Індіго Джонса, що в Ковент-Гардені, біля овочевого ринку); разом із усіма забігають до прихистку дама з дочкою у вечірніх сукнях [34].

У цьому випадку всі чотири приклади перекладені способом транслітерації. Приведемо приклад транскрипції:

– Her features are not worse than theirs; but their condition leaves something to be desired; and she needs the services of a dentist. – Вродою ніби й не гірша за них, от тільки врода та занехаяна, і ще ж їй потрібні послуги дантиста [34].

Калькування використовується для перекладу географічних, етнографічних, рекламних, та суспільно-політичних реалій. У цьому випадку слова чи словосполучення перекладаються буквально:

– These things are only a penny a bunch ? – Воно ж коштує всього пенні за пучечок [34]. Тут автор використав спосіб калькування, тому що в українській мові немає аналога слову «пенні». Приведемо ще один приклад калькування:

– I've nothing smaller than sixpence [38]. – Ні – нічого дрібнішого за шестипенсовика не маю [34].

Описовий спосіб розкриває значення лексичної одиниці мови оригіналу за допомогою розгорнутих словосполучень, які відзначають суттєві ознаки позначуваного даною лексичною одиницею явища. Єдиний недолік цього способу – громіздкість. Ось приклад описового способу:

- A sort of informer – Той, хто винюхує та доносить.
- Garn ! – А хай йому!
- The whole lighted with a penny-in-the-slot meter. – Кімната освітлюється газовою лампою, в лічильнику-автоматі якої лежить одне пенні [34].

Наступний вид перекладу це – наближений. Він використовується для перекладу географічних реалій (флора, фауна), етнографічних реалій (одяг, їжа, ліки), для перекладу прізвищ та ін.. Використання цього способу перекладу можна пояснити тим, що не завжди можна знайти аналоги в інших культурах:

– We'll set her talking and I'll take it down first in Bell's Visible Speech; then in Romie [38]. – Дівчина буде нам говорити, а ми запишемо її спочатку в системі Белла, потім – латинську транскрипцію [34].

– What about the ambassador's garden party ? – Пам'ятаєте, що ви сказали вчора про прийом у посольському саду ?

– What a devil of a name ! – Достобіса колоритна назва!

Залишилось розглянути останній спосіб перекладу – трансформаційний. За допомогою цього способу передаються етнографічні та суспільно-політичні реалії. Найчастіше цим засобом перекладають фразеологічні речення, а їх у романі Б. Шоу дуже багато:

– You're certainly not going to turn her head with flattery, Higgins . – Чимчим, Гіггінсе, а вже лестощами ви не закрутите їй голови .

– Whats the matter ? – В чому річ ?

– Oh, sir, don't let him lay a charge agen me for a word like that. – Ой, паночку, попросіть його не писати на мене ахта за одне те слово [34]!

Виходячи з цього ми можемо сказати, що часовий колорит може бути збережений за допомогою різноманітних культурно-маркованих слів. Такі лексичні одиниці допомагають читачу познайомитись з епохою, в якій живуть герої творів.

Таким чином, лексичні трансформації мають велике значення в художній п'єсі Б. Шоу «Пігмаліон». Вони допомагають читачу мати більш повне уявлення про події в романі, допомагають краще пізнати характер персонажів та правильно оцінити їх дії.

В процесі аналізу перекладу п'єси «Пігмаліон», зробленого О. Мокровольським, нами було з'ясовано, що найбільш вживаною лексико-семантичною трансформацією була контекстуальна заміна, сутність якої полягає в перекладі слова або словосполучення мови оригіналу словом, яке не є його словниковим значенням і підібрано із врахуванням контексту та мовних норм мови перекладу . Так, фразу *attractive person* автор перекладу переклав як романтична постать. Слово *attractive* має наступні словникові значення:

1) привабливий; 2) принадливий; 3) звабливий.

Але взявши до уваги контекст і ситуативну прикріпленість, перекладач підібрав слово романтична, що не є його словниковим значенням. У наступній фразі *took money off the gentleman* – вимагала грошей у джентльмена фразове дієслово *take off*, що за словником має значення: 1) знімати; 2) зменшити; 3) збавити; 4) знищувати; 5) передражнювати; злітати, було перекладено «вимагала», щоб надати більшої експресивності, якої вимагає контекст.

У наступному прикладі *Don't dare speak to me* – Не смійте чіпати мене слово, яке підібрав перекладач чіпати, не є словниковим значенням *speak*

(говорити, розмовляти), але виправдано надає точності та емоційності ситуації. Слово *trying* має значення: 1) спроба; 2) випробування; 3) стомлювати; 4) судити; 5) дратувати, але було перекладено як мацає задля відповідності нормам мови перекладу.

Наведемо ще кілька прикладів:

- *Excerpt* – і тільки;
- *wholly preoccupied* – зосереджено;
- *in the space* – стоячи;
- *all this time* – так довго;
- *crowd in* – тиснеться наперед;
- *character* – дозвіл торгувати;
- *demonstrators* – заступників;
- *brooding melancholy* – невеселі роздуми;
- *to interfere with* – ображає;
- *retires* – відходить;
- *advancing* – виходячи наперед;
- *wounded feelings* – ображеними почуттями.

В усіх вище наведених прикладах можна спостерігати застосування трансформації контекстуальної заміни задля більш адекватної та точної передачі не лише семантичного значення слова чи фрази, а й відтворення стилістичного окрасу та ситуативної прикріпленості до контексту.

Поряд з контекстуальною заміною перекладач доволі часто застосовував трансформацію синонімічної заміни, сутність якої у виборі одного із значень полісемантичного слова відповідно до контексту.

Наприклад, у фразі *What else would you call it?* – Як іще це назвати? слово *call* є полісемантичним і має наступні словникові значення:

- 1) окликати;
- 2) називати;
- 3) будити;

- 4) навіщати;
- 5) вважати;
- 6) дзвонити [35]

Як бачимо, автор перекладу використав одне із значень, яке найбільш підходить за контекстом. Розглянемо наступний приклад: *with quick interest* – із жвавим інтересом . *Quick*:

- 1) швидкий;
- 2) живий;
- 3) кмітливий;
- 4) гострий;
- 5) сипучий;
- 6) уривистий.

Виходячи із ситуації, описаної автором оригіналу, автор перекладу обрав варіант жвавим, що якнайбільше підходить за контекстом.

При перекладі фразових дієслів, де постпозитив вносить зміни до значення всього словосполучення, завжди застосовується трансформація синонімічної заміни.

Наприклад, *take away* – заберуть; *drive me on* – виженуть; *to go into* – позмагатися та інші. Вибір варіантного відповідника значення полісемантичного слова можна спостерігати і в наступних словосполученнях з п'єси «Пігмаліон»:

- *to the rest* – до всіх;
- *writing* – занотовуючи;
- *strikes* – вибиває;
- *square* – площу;
- *selfish* – самолюбива;
- *compared* – поруч;
- *a bunch* – пучечок;
- *call* – звернулись;

- deceive – обдурити;
- change – дріб'язку;
- thinking – зміркувавши;
- taking down – записує.

Виходячи з аналізу тексту оригіналу та перекладу п'єси Б. Шоу «Пігмаліон» можна стверджувати, що перекладач доволі часто застосовував антонімічний переклад в усіх його різновидах.

Так, фразу *to be bad for love or money* було перекладено ні за гроші, ні за очі хороші. Слово *bad* тексту оригіналу без явно вираженої семи заперечення було перекладено ні ..... хороші із явно вираженою семою заперечення ні, що є характерною ознакою різновиду антонімічного перекладу – негативації. Це можна спостерігати і в наступному прикладі, де семою заперечення виступає префікс *не-*: *It's too tiresome.* – Це нестерпно!

У фразі *far from reassured* – ніяк не заспокоївшись негативація передається негативним прислівником ніяк. За допомогою негативної частки *не* було застосовано негативацію і в наступних прикладах: *hardly older* – не більше; *can hardly be natural* – не від природи така; *Who's trying to deceive you* – Ніхто й не думає вас обдурювати; *out of hearing* – не чує; *keep the change* – не віддавати решти; *Please allow me* – Прошу тебе не борони мені. Але в останньому прикладі поряд із трансформацією негативації було застосовано контекстуальну заміну, що надало перекладу комплексності.

В наступних прикладах можна спостерігати зворотній негативації процес – позитивації, де слово із явно вираженою семою заперечення було перекладено словом або фразою без подібної семи. Так, у фразі *get soaked for nothing* – вимокну як хлющ, негативний займенник *nothing* було перекладено словом хлющ (без семи заперечення), одночасно з чим перекладач застосував трансформацію конкретизації для більш точного відтворення значення виразу.

Аналогічним є приклад *with next to nothing on?* – в самих блаженських сукнях? В наступному прикладі *there is no doubt* – видно в оригінальному тексті присутня негативна сема *no*, яку було анульовано у перекладі. У фразі *I never said a word* – щоб коли хоч словечко... спостерігаємо заміну негативного прислівника *never* виразом *коли хоч*, в якому відсутня будь-яка негативна сема.

Ще один різновид антонімічного перекладу – анулювання двох сем заперечення – демонструють наступні приклади із п'єси «Пігмаліон»: *I ain't done nothing wrong* – Що я поганого зробила; *ain't no object* – дрібничка . Як бачимо, в кожному реченні оригіналу присутні одночасно дві семи заперечення, які відсутні в перекладі. Для перекладу власних назв та інтернаціональної лексики О. Мокровольський застосував трансформацію транскодування, сутність якої полягає у перекладі шляхом відтворення звукової / графічної форми слова мови оригіналу засобами мови перекладу

Для відтворення наступних власних назв було вжито транслітерацію – трансформацію, за допомогою якої слово мови оригіналу передається по літерах у мові перекладу: *Hammersmith* – Гаммерсміт; *Freddy* – Фредді; *penny* – пенні; *pneumonia* – пневмонія; *Lisson Grove* – Ліссон-Грові.

В наступних прикладах було застосовано транскрибування – передачу звукової форми слова мови оригіналу відповідними літерами мовою перекладу:

- *Southampton Street* – Саутгемптон-стріт;
- *Charing Cross* – Чарінг-Крос;
- *Gentleman* – джентльмен;
- *a detective* – детектив;
- *music hall* – мюзик-хол;
- *Noxton* – Гокстон.

Для перекладу більшості інтернаціональної лексики перекладач вдався до адаптованого транскодування – адаптації форми слова до фонетичних або граматичних норм мови перекладу:

- *Ludgate* – Ладгейтського;

- Trafalgar – Трафальгарську;
- column – колони;
- sorting – сортує;
- protesting – протестуючи;
- Captain – копитане;
- hobby – хобі;
- phonetics – фонетика;
- hysterical – істерично;
- under the portico – під портиком;
- sarcastic – саркастичний.

Для передачі значення лексичної одиниці, еквівалент якої відсутній в мові перекладу (безеквівалентна лексика), О. Мокровольським було здійснено описовий переклад:

- a dripping umbrella – мокра парасоля, з якої стікають краплі;
- a blooming busybody – хто всюди пхає свого носа;
- orchestrates – ніби оркестровий супровід;
- Don't be troublesome – Не мороч мені голови;
- silliness – дурне базікання;
- Strandwards – в напрямку до Странду;
- chilled to the bone – холод аж до кісток діймає;
- three hapence – три монетки по півпенса;
- springing – ур зриваючись на рівні ноги.

В силу розбіжностей англійської та української мов не лише на лексичному, а й більшою частиною на граматичному рівні, та з урахуванням узусу обох мов, для адекватного перекладу значної кількості словосполучень перекладач застосував трансформацію пермутації – заміну місць лексем у словосполученні або елементів у фраземі

- St Paul's Church – церкви св. Павла;
- peering out gloomily – похмуро видивляються;

- Freddy be doing all this time – Фредді так довго робить;
- He's been gone twenty minutes – цілих двадцять хвилин як пішов;
- at the theatre door – біля дверей театру;
- the Southampton Street side – з боку Саутгемптон-стріт;
- Charing Cross Station – до вокзалу на Чарінг-Крос;
- on the lady's right – праворуч від дами;
- parts reluctantly – неохоче розлучається;
- young gentleman's name – ім'я того молодого джентльмена;
- military type – тип старого військового.

Ще однією трансформацією, необхідною для подолання розбіжностей морфологічного прошарку порівнювальних мов, є транспозиція – заміна однієї частини мови на іншу. Так, в словосполученні *for shelter* іменник було перекладено дієсловом щоб сховатися. Такий вид транспозиції має назву вербалізації. Наведемо ще приклади вербалізації: *inapt at definition* – неспроможний пояснити; *people's words!* – що люди говорять; *with an angry shrug* – сердито знизує плечима; *a student* – вивчаю. Але також у перекладі «Пігмаліона» можна вилучити приклади перекладу прислівників та прикметників дієсловом:

- *explosively* – вибухає;
- *mostly sympathetic* – здебільшого співчуває;
- *promptly* – не роздумуючи.

У словосполученні *right to live* дієслово було перекладено іменником права на життя. Такий вид транспозиції має назву номіналізації. Аналогічні приклади:

- *You know Everything* – Ви таки всезнайко;
- *you're saying* – з твоїх уст.

Досить вживаним у перекладі є різновид транспозиції, коли іменник перекладається прикметником:

- *in evening dress* – у вечірніх сукнях;

- The church clock – Церковний годинник;
- sailor hat – матроський брилик;
- police espionage – поліційної сваволі.

Нами також було проаналізовано приклади перекладу іменника прикметником *molestation* – докучливих та прислівником *a piercing blast* – пронизливо, що є доволі рідковживаними трансформаціями в практиці перекладу.

Для необхідності експлікувати імпліцитну інформацію першоджерела, прояснивши її на лексичному рівні для малознайомого з нею читача, застосовується трансформація декомпресії – збільшення кількості мовних знаків у вислові другої п'єси. Такий вид трансформації можна прослідкувати в наступних прикладах з п'єси «Пігмаліон»:

- St Paul's Church – церкви св. Павла (не Ренового собору, а церкви Ініго Джонса, що в Ковент- Гардені, біля овочевого ринку);
- at the rain – на дощову завісу; on her left – з лівого боку від неї;
- You cant have tried. – ти ж його, певне, й не шукав як слід;
- behind – у тебе за спиною;
- is taking notes – занотовує щось собі в записничку;
- steadily – твердою рукою;
- Go back there – Вертайтесь до свого притулку, де всі такі мудрі, як ви;
- with a hundred thousand – із стома тисячами річного прибутку.

Процесом зворотним декомпресії є компресія – зменшення кількості мовних знаків у вислові другої п'єси або вилучення надмірної експліцитної інформації у формі зайвого слова у мові оригіналу.

Так, із фрази *begin to drop off* було вилучено надмірне слово *begin* і словосполучення було перекладене одним словом розходяться. Аналогічними прикладами є наступні:

- comes into collision – стикається;
- is shaped to her waist – приталений;

- give you change for a tanner – розмінюю;
- every blessed word – кожнісіньке слово;
- The flower girl, distraught and mobbed, breaks through them to the gentleman – Квіткарка, протискаючись до джентльмена;
- every time they open their mouths – кожнісіньким словом;
- Come and see me tomorrow – Приходьте до мене завтра.

Досить часто для кращого розуміння ситуації та ситуативної прикріпленості тексту у випадку перекладу слів з дуже широкою, іноді розмитою семантикою, перекладач застосовує трансформацію конкретизації значення – переклад родової назви видовою, або заміна слова з ширшою семантикою в мові оригіналу на слово з вузкою семантикою у мові перекладу

Наявність застосування даної трансформації можна прослідкувати при аналізі перекладу п'єси «Пігмаліон» О. Мокровольським. Так, у прикладі The rain was so sudden – Дощ ливував так несподівано слово з розмитою семантикою was було конкретизовано і перекладено відповідно до контексту як ливував.

Аналогічним є приклад that were here – що тут стояли. Розглянемо наступний приклад: Do nothing of the sort – І не подумайте платити їй. Тут слово з широкою семантикою Do було замінене на слово з вузкою семантикою платити, що надало ситуації точності та конкретності. У прикладах Men – Скоробагатки; hat – брилик; ladies – дочкою та матір'ю; my people – мій рід; in evening dress – у вечірньому костюмі родову назву перекладено видовою і тим самим конкретизовано значення згідно до контексту.

Наведемо ще приклади застосування трансформації конкретизації значення:

- the first quarter – чверть на дванадцяті;
- have got – піймати;
- would have got one – вхопив би таксі;

- shall get – схоплю;
- speech – вимову;
- speech – слова;
- lodging – за квартиру.

Дуже рідко перекладачем застосовувались трансформації калькування та генералізації значення. Але можна навести кілька прикладів.

Калькування – передача денотативного значення лексичної одиниці без збереження звукової або орфографічної норми, але з відтворенням структурної її моделі:

- half-a-crown – півкрони;
- I've a right – Я маю право;
- What do you take me for? – За кого ти мене маєш?;
- copper's park – поліцейський навушник;
- unmistakably – безперечно;
- unmanly – нелюд.

Генералізація – заміна слова з вузькою семантикою на слово з ширшою семантикою або переклад видової назви родовою:

- Covent garden at 11.15 p.m. – Лондон, 11.15 вечора;
- her features – вродою;
- pennies – дрібні гроші;
- a woman – створіння.

Проаналізувавши переклад драми «Пігмаліон» на предмет застосування О. Мокровольським лексико-семантичних трансформацій, необхідно зазначити, що здебільшого для досягнення адекватності перекладу та відтворення прагматики п'єси трансформації носили комплексний характер. Torrents of heavy summer rain. – Щедрий літній дощ ллє як із відра .

При перекладі наведеної вище фрази було застосовано лексико-семантичні трансформації транспозиції (іменник summer перекладено прикметником літній) та декомпресії (додане слово щедрий), а також

граматична трансформація заміни порядку слів та стилістична трансформація експресивації (переклад нейтрального словосполучення *heavy rain* більш експресивним ллє як із відра), що не були предметом нашого дослідження, але надали перекладу комплексності та адекватності.

При відтворені наступної фрази *whistles blowing frantically* українською мовою – несамовито верещать свистки автор перекладу використав трансформацію контекстуальної заміни (верещать не є словниковим значенням дієслова *blow*), а також заміну порядку слів та експресивацію, чого вимагав контекст і ситуація.

Для перекладу фрази *dust and soot of London* – лондонської пилуки та кіптяви було застосовано суто лексико-семантичні трансформації пермутації (заміни порядку слів у словосполученні), транспозицію (іменник *London* перекладено прикметником лондонської), а також адаптоване транскодування (*London* – лондонської), які носять у сукупності комплексний характер.

В наступному прикладі: *her sense of injury* – покривджену гордість спостерігаємо наявність компресії (вилучено слово *her*, оскільки воно несе надлишкову інформацію), транспозицію (іменник *injury* перекладено прикметником покривджену), контекстуальну заміну (гордість не є словниковим значенням слова *sense*), а також пермутацію. *struggles with her emotion* – силкується погамувати своє хвилювання. В цьому прикладі спостерігаємо вживання конкретизації значення (родову назву *emotion* перекладено видовою хвилювання), контекстуальної заміни (*struggles* – силкується погамувати + декомпресія (додавання слів)).

О. Мокровольський переклав вираз *stop that noise* як не зчиняйте ревища, використавши трансформацію негативації (*stop* – не зчиняйте), конкретизації (слово з ширшою семантикою *noise* перекладено словом з вужчою семантикою ревища + стилістична трансформація експресивації).

Наступний приклад: *to take away my character* – зазіхати на мою репутацію. Перекладач застосував контекстуальну заміну (*to take away* – зазіхати + експресивація) та конкретизацію значення (*character* – репутацію).

Як видно із наведених прикладів, комплексний характер застосування перекладацьких трансформацій надає перекладу точності й адекватності. Підсумовуючи проведений аналіз, робимо висновок, що в більшості випадків трансформації є виправданими. Перекладачем були використані всі види лексико-семантичних трансформацій. Найчастіше була застосована трансформація контекстуальної заміни та вибору варіантного відповідника, рідше – калькування та генералізації значення. Результати порівняльного аналізу тексту оригіналу та тексту перекладу дозволяють стверджувати, що для досягнення змістової близькості перекладу до тексту оригіналу, необхідно знаходити відповідності лексемам англійської мови за допомогою застосування комплексних перекладацьких трансформацій.

Слід зазначити, що лексико-семантичні прийоми різних мов мають одну основу, однак їх функціонування в мові відрізняється. Одні і ті самі прийоми виконують різні функції, мають різний ступінь вживаності і різну питому вагу в системі кожної окремої мови, чим і пояснюється потреба в трансформаціях.

Під час прийняття перекладацьких рішень зберіглася комунікативна функція тексту перекладу, відповідність його узусу української мови. Практично було доведено, що процес перекладу є не простою заміною одиниць однієї мови одиницями іншої мови, а являє собою складний процес, що містить ряд труднощів, які необхідно долати перекладачеві. У більшості випадків ми погоджуємось з використанням лексико-семантичних трансформацій, які застосовані у перекладі.

Висновки до 2 розділу

Як видно із наведених прикладів, комплексний характер застосування перекладацьких трансформацій надає перекладу точності й адекватності.

Підсумовуючи проведений аналіз, робимо висновок, що в більшості випадків трансформації є виправданими. Перекладачем були використані всі види лексико-семантичних трансформацій. Найчастіше була застосована трансформація контекстуальної заміни та антонімічного перекладу, рідше – калькування та генералізації значення.

Результати порівняльного аналізу тексту оригіналу та тексту перекладу дозволяють стверджувати, що для досягнення змістової близькості перекладу до тексту оригіналу, необхідно знаходити відповідності лексемам англійської мови за допомогою застосування комплексних перекладацьких трансформацій.

Слід зазначити, що лексико-семантичні прийоми різних мов мають одну основу, однак їх функціонування в мові відрізняється. Одні і ті самі прийоми виконують різні функції, мають різний ступінь вживаності і різну питому вагу в системі кожної окремої мови, чим і пояснюється потреба в трансформаціях. Під час прийняття перекладацьких рішень О. Мокровольський зберіг комунікативну функцію тексту перекладу, відповідність його узусу української мови.

Було доведено, що процес перекладу є не простою заміною одиниць однієї мови одиницями іншої мови, а являє собою складний процес, що містить ряд труднощів, які необхідно долати перекладачеві. У більшості випадків ми погоджуємось з використанням лексико-семантичних трансформацій, які перекладач застосував у своєму перекладі.

ВИСНОВКИ

Аналіз літератури з теорії перекладу дозволяє узагальнити існуючі погляди вчених на сутність перекладацьких трансформацій. З точки зору сучасного перекладознавства, перекладацькі трансформації являють собою перетворення, які використовуються для переходу від мовних одиниць оригіналу до мовних одиниць перекладу, тобто являють собою міжмовні трансформації.

Необхідність у використанні лексичних трансформацій викликана наявністю різних ознак у кожного предмета, явища і поняття і історично сформованим виділенням якогось одного з них для позначення відповідної лексичної одиниці мови.

До основних лексичних трансформацій відносяться: конкретизація, генералізація, компенсація, прийом лексичного доповнення, прийом лексичного опущення, прийом цілісного перетворення, анатомічний переклад, прийом смислового розвитку.

В останньому розділі ми зробили аналіз перекладу тексту художнього жанру на наявність лексичних трансформацій і виявили, що при перекладі текстів художнього жанру досить часто використовуються лексичні трансформації. Переважно це прийоми конкретизації, генералізації, модуляції та компенсації. Серед цих прийомів очевидно домінує прийом компенсації.

На прикладі виконаного перекладу тексту художнього жанру ми розглянули етапи створення перекладачем еквівалентного перекладу. В процесі вибору кінцевого варіанту перекладу широко використовувалися перекладацькі трансформації. Під час прийняття перекладацьких рішень зберігалася комунікативна функція тексту перекладу, відповідність його нормам української мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антрушина Г.Б. Лексикология английского языка / Г.Б. Антрушина, О.В. Афанасьева, Н.Н. Морозова. - М.: Дрофа, 2000. - 288 с.
2. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка: Учеб. для институтов и факультетов иностранных языков / И.В. Арнольд - М.: Высшая школа, 1986, - 304 с.
3. Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) / Л. С. Бархударов - М.: Международные отношения, 1975. - 240 с.
4. Виноградов В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). / В.С. Виноградов - Москва, 2001, -224 с.
5. Влахов С.И. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С.Флорин. – Изд. 3-е, испр. и доп. – М.: Р. Валент, 2006. – 447 с.
6. Гальперин И.Р. Очерки по стилистике английского языка /И.Р. Гальперин - М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1958. - 528 с.
7. Казакова Т. А. Художественный перевод. Теория и практика / Т. А. Казакова - СПб.: ООО «Иньязиздат», 2006. — 544 с.
8. Карабан В.І. Посobie по переводу с английского языка на русский / В.І.Карабан, Дж. Мейс - Вінниця: НОВА КНИГА, 2003 — 608с.
9. Кашкин И. А. Для читателя-современника. Статьи и исследования / И. А. Кашкин – М.: Советский писатель, 1977. - 560 с.
10. Комиссаров В.Н. Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике / В.Н. Комиссаров - Москва, 1978. - 233 с.
11. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / В.Н. Комиссаров - М.: Высш. шк., 1990. - 253 с.
12. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу: Навчальний посібник / В. В. Коптілов – К. Юніверс, 2002. – 280 с.
13. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу / І.В. Корунець – Вінниця, Нова книга, 2000. - 448 с.

14. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту. Навчальний посібник для студентів старших курсів факультетів англійської мови / В. А. Кухаренко – Вінниця : Нова книга, 2004. – 272 с.
15. Латышев Л. К. Курс перевода: Эквивалентность перевода и способы её достижения / Л. К. Латышев - М.: Международные отношения, 1981. – 241 с.
16. Латышев Л.К. Перевод: проблемы теории, практики и методики преподавания / Л. К. Латышев - М.: Высшая школа, 1988. - 357 с.
17. Максимов С. Є. Перекладацький аналіз тексту (англійська та українська мови): Навч. Посібник / С. Є Максимов, Т.О. Радченко - К.: Видав. центр КНЛУ, 2001. - 105 с.
18. Миньяр-Белоручев Р. К. Общая теория перевода и устный перевод. /Р. К. Миньяр-Белоручев - М.: Воениздат, 1980. - 237 с.
19. Науменко Л. П. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську: навч. посібник / Л. П. Науменко, А. Й. Гордєєва – Вінниця : Нова книга, 2011. – 136 с.
20. Новикова М. Стиль автора и стиль перевода : [учеб. пособие] / М. Новикова – К. : УМК ВО при Минвузе УССР, 1988. - 84 с.
21. Образцова А.Г. Драматургический метод Бернарда Шоу / А.Г. Образцова — М., : Наука, 1965. - 315 с.
22. Мирам Г.Э. Основы перевода: Курс лекций по теории и практике перевода; Учебное пособие / Г.Э. Мирам, / В. Дайнеко, / Л.Тарануха, / М. Грищенко - К.: Эльга, Ника-Центр, 2002. - 248 с.
23. Прозоров В.Г. Основи теорії та практики перекладу з англійської мови на російську / В.Г. Прозоров - М., 1998. - 234 с .
24. Рецкер Я. И. Следует ли передавать аллитерацию в публицистическом переводе? «Тетради переводчика», вып. 3, / Я.И. Рецкер — М.: 1966, с. 73—77.
25. Рецкер Я. И. Перевод и переводческая практика / Я. И. Рецкер. - М.: Международные отношения, 1974. - 38 с

26. Толкин Дж. Р. Р. Властелин Колец: Хранители Кольца: Роман. Пер. с англ. А. В. Немировой / Дж. Р. Р. Толкин - М.: АСТ; ФОЛИО; ОНИКС 21 век, 2004. - 384 с.
27. Турук Н. Ф. Пособие по переводу научно-технических текстов / Н. Ф. Турук, В. Н. Стойкова – М. : Высшая школа, 1975. – 176 с.
28. Федоров А.В. Основы теории перевода / А.В. Федоров — М.: 2002 — 218 с.
29. Федоров А.В. Основы общей теории перевода: Учеб. Пособие / А.В. Федоров - М.: Высшая школа, 1983. - 303 с.
30. Фоміна Л. В. Методичні вказівки щодо практичних занять з навчальної дисципліни «Особливості перекладу художніх творів (англійська мова)» / Л. В. Фоміна – видавництво Нац. гірн. ун-ту – Д. : ДВНЗ «НГУ», 2015. – 109с.
31. Швейцер А. Д. Теория перевода / А. Д. Швейцер. – М.: 1988. – 114 с.
32. Парадоксы Бернарда Шоу [Электронный ресурс] / Режим доступа: URL: http://studbooks.net/639336/literatura/paradoksy_bernarda
33. Переклади художньої літератури [Електронний ресурс] / Режим доступу: URL: http://antario.kiev.ua/ua/1_3
34. Шоу Дж. Б. Пігмаліон /[переклад О. Мокровольського]; [Електронний ресурс] / Режим доступу: URL: http://texts/show_pygmalion_ua.htm
35. Шоу Дж. Б. Пигмалион. Перевод Е. Калашниковой [Электронный ресурс]/Режимдоступу:URL: <https://lingua.russianplanet.ru/library/bshow/pigmalion.htm>
36. Шоу Дж. Б. Пигмалион. Перевод П.В. Мелковой, Н.Л. Рахмановой [Электронный ресурс] / Режим доступа: URL: <https://www.e-reading.club/book.php?book=80930>
37. George Bernard Shaw. Pygmalion [Электронный ресурс] / Режим доступа: URL: <http://www.epubbooks.com/267-pygmalion>

38. Innes C. The Cambridge Companion to George Bernard Shaw / C. Innes. – NY.: Cambridge University Press. – 1998. – 343 p.

39. Shaw B. John Bull`s Other Island / B. Shaw [Электронный ресурс]. / Режим доступа: URL: <http://www.gutenberg.org/files/3612/3612-h/3612-h.htm>

40. Tolkien J. R. R. The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring, 1953. Электронный ресурс] / Режим доступа: URL: www.lib.ua-ru.net/diss/cont/354662.html.

SUMMARY

Diploma paper: 62 p., 40 sources.

The object of the research is lexical transformations in translation.

The subject of the research is lexical transformations in translation of «Pygmalion» by B. Shaw.

The purpose of the research is to research, learn the functioning of lexical transformations in translation and analyze specific means of their expression.

Methods of the research – analysis of the texts of the translation in comparison with the form and content of the original. The linguistic methods used in this work were systemic approach, analysis, deduction, induction and synthesis.

The first section includes a theoretical research aimed at the analysis of the lexical transformations in translation.

In the second section, attention is focused on the practical analysis of the lexical transformations in translation of «Pygmalion» by B. Shaw.

Scientific novelty is defined by the range of the tasks and problems related to the translation of lexical transformations and also the ways of their expression.

Key words: TRANSFORMATION, LEXICAL TRANSFORMATION, FICTION TRANSLATION.

РЕФЕРАТ

Дипломна робота: 62 с., 40 використаних джерел.

Об'єктом дослідження є лексичні трансформації в перекладі.

Предметом дослідження є лексичні трансформації в перекладі "Пігмаліону" Б.Шоу.

Мета дослідження полягає у тому, щоб дослідити та вивчити функціонування трансформацій при перекладі та аналізувати специфічні засоби їх вираження.

Методи дослідження – порівняльний аналіз текстів перекладу шляхом порівняння з формою і змістом оригіналу . Використання лінгвістичних методів таких як, системний підхід, аналіз, дедукція, індукція та синтез.

Перший розділ теоретичного дослідження спрямований на аналіз лексичних трансформацій при перекладі.

У другому розділі, увага зосереджена на практичному аналізі лексичних трансформацій в перекладі "Пігмаліону" Б.Шоу.

Наукова новизна визначається проблемами та завданнями, які пов'язані з перекладом лексичних трансформацій а також способами їх вираження.

Ключові слова: ТРАНСФОРМАЦІЯ, ЛЕКСИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ, ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД.

ВІДГУК
наукового керівника
на дипломну роботу

Студента **4 курсу** денного відділення

Андрухової Валерії

На тему

Лексичні трансформації в перекладі “Пігмаліону” Б. Шоу

---

1. Тема роботи актуальна/не актуальна і пов’язана/ не пов’язана з профілем майбутньої професійної діяльності.
2. Структура відповідає/ не відповідає темі роботи, відбиває/ не відбиває її зміст.
3. Робота є самостійною на 40/60/80.....%
4. Принципові зауваження наукового керівника враховані/ не враховані.
5. Представлена робота відповідає/ не відповідає вимогам, що ставляться до робіт такого роду.
6. Робота може бути/ не може бути допущена до захисту ЕК.

Науковий керівник

Введенська Т.Ю.

«___» червня 2018 р.

РЕЦЕНЗІЯ
на дипломну роботу
на здобуття ОКР «**Бакалавр**»

Студента 4 курсу

групи ФЛ-14-1

Андрухової Валерії
(прізвище та ім'я)

Тема: Лексичні трансформації в перекладі "Пігмаліону" Б. Шоу

Зміст роботи відповідає зазначеній темі:

- повністю
- частково
- не відповідає

Тему розкрито:

- повністю
- частково
- не розкрито

Робота має:

- стандартну структуру
- відхилення від загальноприйнятих стандартів

У роботі опрацьовано:

- усі наявні концептуальні дослідження з теми
- найбільш концептуальні дослідження з теми
- невелику кількість джерел

Стосовно прийнятої гіпотези та остаточних висновків робота є:

- самостійною

- частково запозиченою
- цілком запозиченою

Основна частина (розділи роботи):

- цілком вирішує коло поставлених завдань
- не вирішує кола поставлених завдань

Робота написана:

- літературною мовою і не містить орфографічних, пунктуаційних, граматичних, лексичних та стилістичних помилок
- літературною мовою і містить незначну кількість орфографічних, пунктуаційних, граматичних, лексичних та стилістичних помилок
- з недотримання норм літературної мови і має значну кількість орфографічних, пунктуаційних, граматичних, лексичних та стилістичних помилок

Виклад матеріалу відповідає нормам наукового стилю мовлення:

- повністю
- частково
- не відповідає

Оформлення списку використаної літератури відповідає вимогам:

- повністю
- частково
- не відповідає

Роботу

- рекомендовано до захисту з оцінкою _____
- не рекомендовано до захисту _____

Рецензент: _____

(наук. ступінь, вчене звання)

_____

(прізвище та ініціали)

_____ (підпис)